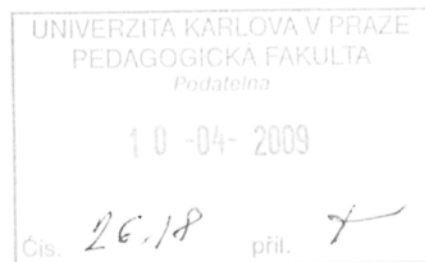

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogický fakulta

Katedra primární pedagogiky

Možnosti uplatnění canisterapie v práci s dětmi předškolního věku se specifickými potřebami

The possibilities of implementation of canistherapy into working with preschool-age children with special needs

Bakalářská práce

Vypracovala: Jiřina Hovorková

Obor studia: Učitelství MŠ

Vedoucí práce: PaedDr. Soňa Kořátková, Ph.D.

Akademický rok: 2008/2009

Anotace

Canisterapie může být chápána jako jedna z pomocných metod psychoterapie nebo aktivizace za pomoci týmu – pes, člověk. Ačkoli zatím není uznána jako legitimní terapie, je praktikována stále častěji díky dobrovolníkům z řad odborníků ale i z laické veřejnosti. Obsahem této práce je přiblížení vývoje soužití člověka a psa, seznamuje se začleněním zvířat do terapie. Upozorňuje na význam zvířat pro zdraví člověka - zejména s důrazem na zdravý psychický vývoj dětí. Dále se věnuje přiblížení pojmů souvisejících se zooterapií a canisterapií, možnostem jejího využití a jejím technikám. Obsáhlejší část je věnována školícímu procesu canisterapeutického týmu. V praktické části je zaznamenán průběh tří canisterapeutických lekcí ve speciálních mateřských školách. Jsou zde stanoveny zásady práce v canisterapeutickém přístupu. Závěrečné shrnutí obsahuje doporučení pro canisterapeutickou práci.

Synopsis

Canistherapy may be considered one of complementary methods of psychotherapy or aktiviti with the help of a dog – human team. Although it is not yet acknowledged as a legitimate therapy, it is being practiced more often thanks to specialist, as well as non-specialist volunteers. The thesis describes the development of coexistence of humans and dogs and introduces integration of animals into therapy. It draws attention to the importance of animals for human health – focusing on healthy psychological development of children. Further, the thesis offers closer look at concepts related to animal-assisted therapy and canistherapy, with the possibilities of their use and its techniques. An extensive part of the thesis is devoted to training process of a canistherapeutical team. Practical section offers a record of three canistherapeutic lectures at special kindergartens. It states the principles of work with the canistherapeutical approach. Concluding summary includes recommendations for the canistherapeutical work.

Klíčová slova:

Zooterapie, canisterapie, AAA – aktivity za pomoci zvířat, AAT – terapie pomocí zvířat, předškolní věk, speciální mateřská škola, zásady práce

Key words

Zootherapy, canistherapy, AAA – animal-assisted activities, AAT – animal-assisted therapy, preschool age, special kindergarten, principles of work

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci zpracovala samostatně a všechny prameny, ze kterých jsem čerpala, jsem uvedla v seznamu prostudované literatury.

Podpis:

Poděkování

Děkuji paní PaedDr. Soně Koťátkové, Ph.D. za laskavé vedené mé bakalářské práce, za cenné připomínky a trpělivý přístup. Děkuji canisterapeutkám Mgr. Pavle Broučkové a Janě Drvotové za vlídné přijetí, ukázkou kvalitní práce a rovněž za cenné připomínky. Děkuji paní Gabriele Skružné za podnětné konzultace a celkovou podporu při psaní mé bakalářské práce. Děkuji panu Ing. Pavlu Treutnerovi za pomoc s uspořádáním mé bakalářské práce. Bez jejich pomoci by tato práce nevznikla.

Obsah

I. Teoretická část.....	2
1. Soužití člověka a psa.....	2
1.1 Starověk.....	2
1.2 Středověk.....	3
1.3 Novověk.....	3
1.4 Současnost.....	4
1.5 Využití zvířat v terapii.....	5
1.5.1 Canisterapie v Čechách.....	5
2. Význam psa pro život člověka.....	6
2.1 Význam zvířat pro život dítěte v období nejen předškolním.....	7
2.2 Zooterapie a canisterapie.....	10
2.2.1 Metody canisterapie.....	10
2.2.2 Zařazení canisterapie.....	11
2.2.3 Kdy se canisterapie používá a techniky canisterapie.....	12
3. Školící proces terapeuta.....	13
3.1 Nároky kladené na všechny zúčastněné a canisterapeutické zkoušky.....	15
3.1.1 Nároky kladené na psa.....	15
3.1.2 Nároky kladené na psovoda.....	18
3.1.3 Nároky kladené na klienty a technické zázemí zařízení.....	18
3.2 Canisterapeutické zkoušky.....	19
II. Praktická část.....	21
4. Cíle práce a výzkumné otázky.....	21
5. Výzkumné metody.....	22
6. Vlastní průzkum.....	22
6.1 Pozorování.....	22
6.2 Canisterapie ve třídě I.....	22

6.2.1 Charakteristika canisterapeutické lekce ve třídě I.....	24
6.2.2 Průběh lekce u jednotlivých dětí.....	25
6.3 Canisterapie ve třídě II.....	28
6.3.1 Reakce dětí na Dominiku.....	29
6.3.2 Stručná charakteristika některých dětí ze třídy II a nástin jejich vztahu k Dominice.....	29
6.3.3 Pozorování ve třídě II.....	30
6.4 Canisterapie v Mateřské škole Duha.....	32
6.4.1 Pozorování canisterapeutické lekce ve třídě III.....	32
6.5 Vyhodnocení dotazníků pro rodiče.....	34
6.6 Řízený rozhovor s dětmi.....	35
6.7 Zásady práce v canisterapeutickém přístupu.....	36
7. Závěr.....	37
III. Seznam literatury.....	40
IV. Přílohy.....	41

Úvod

Na úvod bych ráda řekla, co mě přivedlo k výběru tématu Canisterapie a její využití u dětí předškolního věku se specifickými potřebami. Během jedné z mých praxí jsem se setkala s velmi uzavřeným chlapcem, byl velice fixovaný na učitelku a mne a mou kolegyni zpočátku absolutně odmítal. Když jsme přišly do třídy, tak na rozdíl od ostatních dětí, které byly veselé a hned se k nám hrnuly, on stál opodál s pobouřeným výrazem. Vzhledem k tomu, že jsme právě probírali téma domácí zvířata, domluvila jsem se s paní učitelkou, že přinesu dětem do třídy ukázat živého králíka. Většina dětí žila v okolních panelových domech, takže mě ani moc nepřekvapilo, když mi na otázku, co je to za zvíře, odpověděly, že je to pes. Tento zmiňovaný chlapec měl však babičku na venkově a ta králíky chovala, tedy je dobře znal, našel téma, o kterém toho věděl oproti ostatním dětem poměrně hodně, rozpovídal se. Prostřednictvím králíka se mi podařilo s chlapcem navázat kontakt, celé dopoledne byl králík s námi ve třídě, před obědem se s ním děti rozloučily. Další dny se postupně vztah chlapce ke mně zlepšoval. Zaujalo mě, jak málo stačí, aby se dítě v blízkosti zvířete uvolnilo. Jindy zádumčivý chlapec se smál tomu, co králík právě dělal, a přestala mu vadit má přítomnost jakožto cizího člověka ve třídě. Chtěla jsem se tedy seznámit blíže s problematikou zooterapie. Vzhledem k tomu, že jsou mi ze zvířat nejbližší psi a vidím velké možnosti v jejich využití právě při výchově a vzdělávání dětí, specializovala jsem své téma právě na canisterapii. V práci jsem se zabývala dětmi předškolního věku ve speciálních mateřských školách.

V teoretické části se budu věnovat nástinu soužití člověka a psa od starověku až po současnost, pokusím se přiblížit vývoj využití zvířat v terapii a rozvoji canisterapie v Čechách. Dále se pokusím přiblížit význam psa pro zdraví člověka a především pro dítě. Větší prostor budu věnovat popsání typů zooterapie, školícímu procesu canisterapeutických týmů, nástinu toho, kde všude je možno canisterapii využít, jaké jsou její techniky. Pro praktickou část své práce jsem si vybrala tři třídy speciálních mateřských škol, kde jsem vedla pozorování, řízený rozhovor s dětmi, rozhovor s učitelkami, připravila jsem dotazník pro rodiče dětí. Cílem praktické části je především přiblížit praktické využití canisterapie v oblasti předškolní výchovy, odpovědět na stanovené výzkumné otázky a pokusit se stanovit zásady pro práci s canisterapeutickým přístupem.

I. Teoretická část

1. Soužití člověka a psa

Pes patří mezi jedny z nejdéle domestikovaných zvířat. Ať již to bylo z toho důvodu, že pes je dobře cvičitelný a mohl být tudíž vhodným pomocníkem při lovu, nebo z důvodu, že pes je zvíře smečkové a má dobrý ochranný pud, tudíž mohl být ochráncem svých pánů. Člověk si psa vždy vážil jakožto cenného pomocníka.

Galajdová (1999) píše například o australském kmeni domorodců, který vybírá štěňata divokých psů dingo, vychovávají je ve svých rodinách a se vši pečlivostí o ně pečují. V dospělosti jim za to pes slouží především jako lovec. Mimo jiné jim za chladných nocí slouží také jako příkrývka, domorodci podle počtu psů ve svých lůžkách určují teplotu noci (noc šesti psů je jedna z nejhladnějších, znamená teplotu kolem bodu mrazu). V následujících kapitolách týkajících se historie soužití člověka se psem čerpám především z této autorky.

1.1 Starověk

Starí Egypťané si psů velice vážili, dokonce založili město Kynopolis – Město psů. Když někdo ze sousedních měst zhanobil toto město tím, že některého psa zabil a snědl, vypukly krvavé bitvy. V domě, kde umřel pes, si obyvatelé na znamení smutku oholili hlavy. Tělo psa pak bylo nabalzamováno a pohřbeno se vši úctou.

V Etiopii náčelníci kmenů jmenovali psiho krále, který byl poradcem náčelníka. Při audiencích měl psi král rozhodující slovo, když hosta vítal - vrtěl ocasem, měl dotyčný velkou šanci na úspěch, když na něj naopak štěkal či dokonce vrčel, byla žádost zamítnuta, v krajních případech mohl dotyčný přijít o hlavu.

Ve starověkém Babyloně chodil pes jako doprovod lékaře, věřilo se, že olíznutí jeho jazykem má moc léčit rány, prý měl dokonce olíznutím léčit slepotu. (Nerandžič, 2006, str. 31) Ovšem vezmeme-li v potaz hygienické podmínky té doby, lze uvažovat nad tím, že pokud pes dobře olízal oči postižené například zánětem, mohl skutečně navrátit zrak, to samé platí u zanícených ran.

Také Peršané měli psa ve veliké úctě. Posvátná kniha Avesta stanovuje tresty za špatné zacházení se psy, které dále rozlišuje podle užitku, který mají pro člověka. Nejvyšší trest je pak určen tomu, kdo zabije psa, který něco umí (hlídač, stavěč, pastevec nebo jen šikovný pes, který je k užitku svému pánovi), za zabití takového psa bylo stanoveno tisíc ran bičem (což lze jen těžko

prežit). Ve zvláštní úctě měli Peršané „čtyřoké“ psy – psy s černou hlavou, kteří mají přímo nad očima proužek světlé srsti, takže budí dojem, že mají čtyři oči, i když spí, „horní oči“ jsou stále vzhůru. Tito psi měli za úkol ochraňovat umírající před zlými démony. Motiv psa se pak v souvislosti se smrtí objevuje ve více náboženstvích, pes slouží jako průvodce člověka, jako moudrý přítel, který je stále s ním a neopouští jej ani v nejtěžších chvílích.

Věrnost psa popisuje i Homér v příběhu o Odysseovi, když se král vrátí po dvaceti letech zpátky domů, nikdo jej již nepoznává. Jako jediný ho pozná jeho starý pes Argo, který je již slepý a zanedbaný, protože už o něj nikdo nedbal, nikdo nevěřil, že se král ještě kdy vrátí, jen jeho pes na něj celá léta čekal.

1.2 Středověk

V době středověku se však s postupujícím vlivem katolické církve náhled na zvířata mění. Úzký vztah k domácím zvířatům měl být známkou pohanství. Za čarodějnice byly označovány i osamělé ženy, které žily pouze se zvířetem a jemu věnovaly veškerou pozornost – klasický obraz pohádkové ježibaby s kocourem na rameni. Zvířata byla prohlášena za tvory bez duše a neměla jim být věnována žádná zvláštní pozornost. Prostý člověk mohl chovat pouze užitková zvířata. Byla stanovena i maximální výška chovaného psa, pokud ji překročil, byl utracen. Výjimku měli šlechtici, kteří mohli chovat psy libovolné výšky. Ve vesnicích s názvem Psáry pak žili chovatelé těchto panských psů.

Ač se to nezdá, orient byl naopak zvířatům a tedy i psům nakloněn, choval je v úctě, dokonce byl zařazen do horoskopu čínského kalendáře. Na konci sedmnáctého století v Japonsku vydal šogun Tokugawa Cunažoši zákon příkazující vládné zacházení se psy, jelikož se sám narodil v roce psa. Zavedl dokonce psí daň, z jejíhož výtěžku byly budovány psí útulky.

1.3 Novověk

Osvícené myšlení novověku přineslo do Evropy i nový náhled na zvířata, jejich vlastnictví a chov byl chápán jako triumf člověka nad přírodou. Galajdová (1999) píše o tom, že v Napoleonově armádě dostal pes první humánní úkol - vyhledával na poli zraněné vojáky, aby jim mohla být včas poskytnuta pomoc.

Organizovaný výcvik prvních asistenčních psů začíná po první světové válce, kdy měli psi sloužit především jako pomocníci slepým válečným veteránům. Z těchto zkušeností čerpali Američané v době druhé světové války, psy zapojovali do rehabilitace zraněných válečných letců.

1.4 Současnost

Pes se stal během soužití s člověkem jeho nedílným společníkem. V současnosti je mnoho různých druhů psů, od psů vážících sotva jeden kilogram po devadesátikilové obry. Všechna tato plemena byla šlechtěna pro různé využití při práci či jako atraktivní společník člověka.

Oproti dřívějšku, kdy byl pes brán především jako „pracovní síla“ využívaný k lovu, obraně či při práci s dobyt看em, se jeho postavení v současnosti změnilo, pes je nyní často chápán téměř jako člen rodiny.

Na jednu stranu máme extrém, kdy je pes téměř polidštěován, na druhou stranu však zůstává v našem právním zákoně stále věcí. Za jeho týrání či dokonce zabití jsou malé tresty, které i tak padají jen výjimečně.

Na jednu stranu jsme médií informováni o strašných případech napadení či zabití člověka psem, na druhou stranu si málo lidí uvědomuje, že za chování psa je stále zodpovědný člověk. Pes, ačkoli jej můžeme mít jakkoli rádi a můžeme si jej jakkoli polidšřovat, zůstává stále zvířetem, které je řízeno svými instinkty a pudy. Za napadení člověka psem tedy může nikoli pes, ale člověk, který péči o něj nezvládl. Nicméně utracen je vždy pes.

Na jednu stranu mnoho milovníků psů prohlašuje, jak své zvíře zbožňují a dávají je na roveň s člověkem, na druhou stranu jsou zvířata z pohodlnosti lidí vystavována často zbytečným operacím a s nimi spojeným rizikům (kastrace samců - „aby byl klidnější a netoulal se“, samic - „abychom ji nemuseli hlídat“).

Máme sice zákon na ochranu zvířat (zákon České národní rady č. 246/1992 Sb), jsou zde však stanoveny pouze povinnosti chovatele, nikde pak nemáme práva zvířat! Ačkoli je v zákoně na ochranu práv zvířat stanoveno, že majitel nesmí své zvíře opustit, lidem, kteří se takto zbavují svých zvířat, ať už to jsou psi, kočky či ostatní, se v praxi nic nestane. Takový člověk je maximálně upozorněn, že se jeho zvíře nachází v útulku, ale on se ho může beztrestně zřeknout. Velmi diskutabilní pak zůstává problematika pokusných zvířat, pro která je vyhrazeno speciální zacházení.

Je tedy zřejmé, že současný vztah člověka ke zvířatům a tedy i psům je plný extrémů, na jednu stranu jsou někteří lidé schopni dát zvířeti až zbytečný nadstandard (salóny pro psy pečující a mramorovými náhrobky konče) a na druhou stranu je zvíře chápáno jako věc, jeho život je tedy plně podřízen potřebám člověka.

1.5 Využití zvířat v terapii

Nejranější zmínky o použití zvířat v doplňkové terapii, jak uvádí Galajdová (1999), jsou již z 9. století v Belgii, kdy byla zvířata používána při práci se zdravotně postiženými. Další zmínka pak sahá do 90. let 18. století, kdy byla zvířata používána při práci s duševně postiženými v anglickém Yorkshiru. Cílem bylo především pacienty naučit zodpovědnosti pomocí péče o domácí zvířata. Zvířata byla také využívána od samotného počátku domova pro lidi trpící epilepsií v německém Bielefeldu v roce 1867. Zajisté stojí za zmínku využití zvířat v nemocnicích v rámci rekonvalescence raněných vojáků po obou světových válkách, kdy měla zvířata za úkol především rozptýlit pacienty, přivést je na jiné myšlenky a mnohdy jim dát i nový smysl života. V roce 1966 pak v Norsku založili manželé Stordahlovi rehabilitační centrum pro postižené, vedle jiných terapií zde měla svou úlohu i práce se psy a koňmi.

V 70. letech pak dětský psycholog Levinson popsal případ ze své praxe, který vedl k hlubšímu zkoumání této oblasti. „Levinson tehdy pracoval s chlapcem, který měl značné potíže s navozováním kontaktu s druhými lidmi. Levinsonův pes neměl běžně dovoleno být přítomen v ordinaci, když jeho pán očekával klienta, ten den ale přišel chlapec dříve než bylo domluveno. Pes se chlapci na první pohled zalíbil a k Levinsonovu překvapení chlapec na psa dokonce promluvil. Právě tím Levinson se již měsíc marně snažil s chlapcem navázat kontakt, s ním chlapec nikdy nemluvil. Ono náhodné setkání Levinsonova psa s dítětem se tak stalo klíčem k pozdějšímu vyřešení chlapcových problémů.“ (In Galajdová, L., 1999, s. 27)

Levinson dále vyslovil hypotézu, podle níž zvíře funguje jako katalyzátor podněcující speciální kontakt. Na Levinsonův popud pak byla vypracována metodika práce se zvířaty používaných v terapii. Cím dál více odborníků i laiků se začalo zajímat o tuto oblast, zakládali různá sdružení, až v roce 1990 vznikla mezinárodní asociace IAHAIO (International Association of Human-Animal Organizations) zastřešující národní organizace pracující v oblasti výzkumu i praktické práce se zvířaty.

1.5.1 Canisterapie v Čechách

Po roce 1989 začaly do Čech pronikat nové informace z oblasti speciální pedagogiky, nové alternativní metody terapie a tedy i metoda zooterapie a společně s ní canisterapie. V roce 1995 se Česká republika stala členem organizace IAHAIO prostřednictvím asociace AOVZ – nebo-li Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům, jejímž předsedou a zakládajícím členem byl Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc.. První test canisterapeutických psů představilo brněnské

sdružení FILIA, jako jedno z prvních také canisterapeutické práce začalo využívat. V roce 1996 MUDr. Lenka Galajdová založila již neexistující Canisterapeutickou společnost Praha, která měla za úkol zastřešovat a sjednocovat veškeré oblastní organizace zabývající se canisterapií. Díky rozporům uvnitř organizace však došlo k jejímu rozpadu. V současné době tedy nemáme v Čechách žádnou zastřešující organizaci ani žádný závazný canisterapeutický řád. Záleží na každé organizaci, za jakých podmínek vystaví canisterapeutickým týmům certifikáty se svým jménem.

2. Význam psa pro život člověka

Význam psa pro život člověka vidím především v pozitivním působení psa na psychosomatické zdraví člověka. Milan Nekonečný charakterizuje psychosomatické zdraví takto: „Interakce mezi psychickým a fyzickým je fakt a osobnost je chápána je psychosomatická entita. Existují různé teorie psychosomatických vztahů, jim blízká je takzvaná kortikoviscerální teorie vycházející z faktu, že vše, co se děje v tělních útrokách, má svou neurofyziologickou reprezentaci v mozkové kůře a tzv. Vyšší nervová činnost funkčně souvisí s neurovegetativními procesy, a tak i s ději v tělesných orgánech a jejich útrokách. Úzká souvislost emocí a neurovegetativních procesů je podkladem toho, že některé negativní emoce (zejména strach a smutek) mohou prostřednictvím těchto procesů způsobovat patologické změny v orgánech a tkáních těla.“ Dále pak Nekonečný uvádí studii F. W. Rexrodta, který říká, že vystavení stresu vede k aktivaci žláz s vnitřní sekrecí a paralelně k aktivaci vegetativní nervové soustavy. Nahromaděné produkty této aktivity, které nejsou využity pohyby (útok, úprk) vedou k poškození organismu. Neutralizující vliv má sociální podpora, dostatečné sebevědomí, a vědomí, že situaci zvládnou.“(In Nekonečný, M., 1999, s. 86)

Johannes Odendaal (2007) píše, že již ve dvacátých letech 20. století došlo ke zjištění, že během hlazení psa dochází k poklesu krevního tlaku u psa. V osmdesátých letech 20. století pak přišla Erika Freedman, profesorka Městské univerzity v New Yorku, s objevem, že při pozitivní interakci mezi psem a člověkem, dochází k poklesu krevního tlaku také u člověka. Význam zvířat pro terapii člověka vidí Freedman především v tom, že zvířata mohou navodit pocity klidu a uvolnění, například po vystavení stresu dojde při pozitivní interakci se zvířetem k rychlejšímu odtourávání stresových hormonů. Jak vyplývá z obou zdrojů, prostřednictvím pozitivního působení psa na člověka, lze lépe zvládat stresové situace, či negativní emoce.

Pes svým stereotypním a předvídatelným chováním nám dává pocit jistoty, což především pro psychicky oslabené jedince má nesporně pozitivní vliv. Nedílnou součástí našeho psychického zdraví je dostatečné sebevědomí, prostřednictvím zvířete a péče o něj je možné si svou hodnotu

uvědomovat. Pes nám dává asi nejvíce ze všech zvířat najevo svou náklonnost k nám, bere nás takové, jací jsme, pro svého pána je ochoten se obětovat. Pes nerozlišuje mezi krásným a ošklivým, chytrým či hloupým, bohatým či chudým, jeho pán je pro něj ten jediný nejlepší. Když jsem se byla podívat na předávání asistenční psů postiženým lidem organizací Helppees, měla jsem možnost pozorovat, jak se předávaný pes nemohl dočkat, až bude u svého pána, kterým byl těžce fyzicky i mentálně postižený chlapec. Lidé takovému člověku většinou věnují pár útrpných pohledů z litoosti, ale pes handicap svého pána nijak zvlášť nevnímá, dává mu najevo radost z toho, že mohou být spolu, nelituje, bere jej takového, jaký je. Což má pozitivní vliv na psychiku postiženého majitele psa. Konečně je tu někdo, kdo jej bere zcela přirozeně, neohlíží se na nějaký jeho handicap a co víc, poslouchá jej, což především u dětských klientů pomáhá ke zvyšování a upevňování sebevědomí.

Pes má svůj velký význam i v sociální oblasti, především u hůře se seznamujících, uzavřených lidí, může být pes prostředníkem ve vztahu k druhým lidem. Člověku, který by se jinak špatně začleňoval do skupiny dalších lidí z důvodu nízkého sebevědomí či stydlivosti, dává pes jistotu a oporu, dává také mnoho témat k hovorům, v případě, že by i přes to takový člověk nebyl schopen navázat kontakt s druhými lidmi, je mu pes alespoň společníkem. Pes se také často stává prostředníkem mezi zdravými lidmi a svým postiženým pánem. Vzpomeňme si, oč snazší je oslovit handicapovaného člověka díky jeho psovi, opět dává témata k navazování hovoru. Tím, že se člověk necítí opuštěný a získá dostatečné sebevědomí, získává psychickou stabilitu, která je v životě zajisté nezbytná. Pes také nutí člověka k fyzické aktivitě, potřebuje denně venčení a další péči. Galajdová (1999) dokonce uvádí, že vědci zjistili, že vlastnictví domácího zvířete dokáže život prodloužit až o 15%, což lze především připsat tomu, že majitelé zvířat jsou nuceni každodenně vykonávat fyzickou aktivitu, čímž své tělo udržují v kondici.

2.1 Význam zvířat pro život dítěte v období nejen předškolním

O vhodnosti chovu domácích zvířat v rodinách s dětmi se mimo jiných zmiňuje Zdeněk Matějček. V knize Co, kdy a jak ve výchově dětí, této problematice věnoval celou kapitolu s názvem Domácí zvířata jako vychovatelé. K tomuto tématu se vyjadřuje následovně: „Dnešní česká psychologie nám říká, že je tu velká příležitost k povzbuzení duševního vývoje dítěte žádoucím směrem, k formování některých žádoucích postojů a k potlačení těch nežádoucích, ba dokonce k léčení některých duševních těžkostí či poruch.“ (In Matějček, Z., 1996, s. 113) Vidí tedy význam interakce mezi zvířetem a dítětem nejen ve smyslu povzbuzení všestranného duševního

vývoje dítěte ale i ve smyslu terapeutickém, kdy se zvíře stává pomocníkem terapeuta, slouží k lepšímu navázání kontaktu mezi terapeutem a klientem.

Matějček dělí význam a chápání zvířete podle věku dětí. U dětí do tří let vidí smysl především ve stimulaci smyslů a intelektových schopností. Dále je pak možné prostřednictvím zvířete vychovávat k toleranci, zvíře má také své potřeby. V předškolním věku nadále vidí smysl ve stimulaci smyslů a intelektu a přidává ještě uvědomování si jedinečnosti života. Zastavuje se pak u středního školního věku, kdy píše o tom, že v tomto věku jsou schopni takto staří jedinci se chovat k malým dětem překvapivě dospělým způsobem. Rozvíjí se u nich pečovatelsví a ochranné. Často touží po vlastním zvířeti, jehož prostřednictvím je možné tyto dobré stránky osobnosti rozvíjet. Plně převzít zodpovědnost za zvíře dokáží děti však až v pubertě. Jsou již schopny samy cíleně trénovat a vzdělávat se, dokáží tedy cvičit a vychovávat i zvíře. Matějček se věnuje i tomu, jaké zvíře je vhodné zvolit, a to především v závislosti na tom, že především u mladších dětí bude většina práce spojená s péčí o zvíře na rodičích. Dělí tedy zvířata vzestupně podle náročnosti na péči a schopnosti interakce s člověkem na taková, která:

- se nezajímají o člověka, ale zaujmou vzhledem či chováním (např. rybičky)-přinášejí zrakové vjemy;
- bez zájmu o člověka, ale je možné je brát do ruky (např. želva) – přinášejí zrakové i hmatové vjemy;
- reagují na člověka, navíc přinášejí zvukové vjemy – ptáci;
- jeví zájem o člověka, dokáží poznat pečující osobu, je možné se s nimi mazlit - drobní savci;
- dalšími v řadě jsou kočky, které vynikají svou hravostí a příslovečnou věrností, dokáží dát jasně najevo libost či nelibost;
- a úplně nejvýš v tomto žebříčku stojí psi, kteří dokáží přijímat pána, dávají najevo svou věrnost, ochranné, je možné je brát jako skutečné partnery ke hram.

Velký přínos zvířat pro vývoj dětí vidí Matějček ve výchově k zodpovědnosti, kdy má dítě možnost prostřednictvím zvířete si uvědomovat své povinnosti spojené s péčí o ně. Další přínos pak vidí v možnosti sledování sexuálních projevů bez rozpačitosti, se kterou je tato problematika podávána dětem dospělými. Jako další přínos pak uvádí i to, že dítě je nuceno vyrovnávat se se smrtí. Většina domácích zvířat nežije příliš dlouho, především život oblíbených malých hlodavců je velmi omezen. Dítě je pak vystavováno stresu, který souvisí s jejich úmrtím, ale tím, že je nuceno se s tímto bolestivým prožitkem vyrovnat, bude pak do budoucna schopno se lépe

vyrovnávat i s bolestnějšími ztrátami. Podle Matějčka není dobré vychovávat děti v „emočním skleníku“, kdy se je za každou cenu snažíme před takovými zážitky chránit.

Jako další píše o významu psa v rodinách s dětmi Lenka Galajdová (1999), která kromě rozvoje sociálního citění uvádí u mladších dětí posilování sebevědomí prostřednictvím plnění úkolů souvisejících s péčí o psa (dítě samo dokáže přinést a nalít psovi vodu, nasypat žrádlo). Ačkoli ještě není dítě schopno tyto úkony dělat pravidelně, jsou pro ně atraktivní, ono samo dokáže něco udělat pro psa, který je v tomto na něm závislý. V souvislosti se staršími dětmi - prepubertálními pak také uvádí rozvoj pečovatelských schopností. Přibližně od nástupu puberty je pak dítě schopno věnovat se soustavné výchově a výcviku psa. Existují různé sporty se psy (agility - překážková dráha, kterou probíhá spolu se psem i majitel, junior handling - výstavní předvádění psa, tanec se psem - sladění pohybů psovoda a psa s rytmy hudby), kterým se můžou věnovat i děti. Prostřednictvím toho, že je dítě schopno psa něco zajímavého naučit, pak stoupá jeho sociální prestiž mezi vrstevníky.

Vzhledem k tomu, že jsem svou práci vztáhla k tématu předškolní výchovy, jeví se jako rutnost si toto období alespoň krátce charakterizovat. Předškolním věkem pro potřeby této práce rozumím věk od tří let (přibližný nástup dítěte do MŠ) do šesti až sedmi let (odchod dítěte do jiného typu zařízení než je MŠ – základní škola, speciální škola, atd.). Toto období je důležité především z hlediska socializace, utváření sebevědomí, rozvoje komunikace, ovládnutí svých emočních projevů, osvojování si správných hodnot a postupné orientace ve světě. Vágnerová (2005, s 201) o tomto období píše takto : „Předškolní věk je charakteristický diferenciací vztahu ke světu. V jeho poznání dítěti pomáhá představivost, je to fáze fantazijního zpracovávání informací a intuitivního uvažování, které ještě není regulováno logikou. Myšlení předškolního dítěte je charakteristické egocentризmem, ulpíváním na zjevných znacích a magičností. Dítě interpretuje realitu tak, aby pro ně byla srozumitelná a přijatelná, i když si občas musí vypomáhat zkreslením či vyloučením některých informací. Tento způsob uvažování uspokojuje jeho potřebu jistoty orientace. Úroveň myšlení ovlivňuje i způsob verbálního vyjadřování a zpracovávání takto prezentovaných informací. Postupně se diferencuje egocentrická řeč, která slouží jako prostředek uvažování či autoregulace. Významnou nonverbální symbolickou funkcí je kresba, která se rozvíjí od fantazijního způsobu zpracování tématu k realistickému pojetí. Důležitá je i symbolická hra, která umožňuje dítěti zvládnout problematické situace přijatelným způsobem. Rozvíjí se porozumění prostoru, času a počtu, orientace v těchto oblastech je ovlivněna zatím omezenou schopností abstrakce. Vyvíjí se všechny složky paměti, rozvoj epizodické paměti pozitivně ovlivňuje schopnost zformulovat vlastní zážitky verbálně. V emoční oblasti je důležitý rozvoj emoční inteligence, porozumění vlastním i komplexnějším emocím a citovým projevům jiných lidí.“

Ačkoli byla předškolní zařízení zakládána především z potřeby rodičů, jejich význam - myslím teď pro období od tří let věku, pro rozvoj dítěte je nepopiratelný. Dobře známý je výrok profesora Matějčka, že jesle jsou zakládány z potřeby rodičů, ale mateřskou školu by si vymyslely děti samy. Matějček (1996) vidí velký přerod v předškolní období oproti věku předcházejícímu především v rozvoji prosociálních vlastností (družnost, solidarita, soucit, soustrast), kterým se dítě učí především v prostředí mateřské školy, kde má k jejich osvojování nejvíce možností. Ideálem snad všech mateřských škol je, aby z ní odcházely děti co nejlépe připravené na další život, které si budou vědomy svých kvalit a zároveň budou schopny brát ohled na ostatní. Tento ideál se pak mateřské školy snaží naplňovat různými metodami, jednou z nich, zajisté nebude nikdy hlavní, může být i canisterapie.

2.2 Zooterapie a canisterapie

Pod termínem zooterapie rozumíme léčebnou či podpůrnou interakci mezi člověkem a zvířetem. Zooterapií pak máme mnoho typů podle toho, s jakým druhem zvířete je praktikována. Kromě psů se využívají koně, kočky, ale i delfíni, lamy, ptáci a další zvířata. Pes pak mezi nimi vyniká svou přichylností k člověku, kterou dokáže dávat dobře najevo.

2.2.1 Metody canisterapie

Galajdová píše, že lze canisterapii a obecně zooterapii rozdělit do dvou oblastí. Terapií v pravém slova smyslu je, jak již název napovídá, AAT (Animal Assisted Therapy), nebo-li terapie pomocí zvířat. Galajdová (1999, s. 28) ji definuje takto: „AAT je cílená intervence, při které je zvíře nedílnou součástí terapeutického procesu.“ Tato metoda má za svůj cíl posílit žádoucí chování a naopak utlumit chování nežádoucí, má rozvíjet nové dovednosti a motivovat k jejich získávání. Její výsledky jsou objektivně měřitelné, v jejím průběhu dochází ke kvalitativním změnám v oblasti fyzických, mentálních i sociálních dovedností jedince.

Druhou metodou je AAA (Animal Assisted Activities), nebo-li aktivity za pomoci zvířat, Galajdová definuje takto: „AAA poskytují příležitost pro motivační, výchovný, odpočinkový a/nebo terapeutický prospěch zaměřený na zvýšení kvality života klienta, odehrávající se v různých terapeutických prostředích.“ (Galajdová, L., 1999, s. 28)

Hlavní rozdíl mezi AAT – terapií za pomoci zvířat a AAA-aktivitami za pomoci zvířat pak vidí především v tom, že výsledky AAA jsou měřitelné pouze v pojmech radosti, spokojenosti a štěstí, výsledky AAT jsou objektivně měřitelné a pozorovatelné. Aktivity za pomoci zvířat může

dělat kterýkoli vyškolený dobrovolník bez odborného vzdělání, naopak terapii pomocí zvířat provádí odborník (psycholog, pedagog, speciální pedagog, fyzioterapeut) s náležitým vzděláním, který tuto terapii zařazuje v rámci celkové terapie klienta.

Třetí metodou je AAE (Animal Assisted Education), nebo-li vzdělávání pomocí zvířat, kdy pedagog využívá pozitivního vlivu psa v rámci zážitkové pedagogiky, a to nejen v rovině obecně osvětové, ale i jako prostředek při vzdělávání žáků se specifickými potřebami.

Aktivity za pomoci zvířat lze pak ještě dále dělit na pasivní AAA a interaktivní AAA. Přičemž jako pasivní aktivity chápeme pouhou přítomnost zvířete v zařízeních, kdy se o ně klienti nemusejí starat, ale zvířata už pouhou svou samotnou přítomností pozitivně působí na duševní pohodu člověka. Jako dobrý příklad vidím akvárium s rybičkami umístěné v čekárně u lékaře, které odvádí pozornost pacienta od nadcházejících vyšetření.

Přednost pasivní formy canisterapie je především v její naprosté nenáročnosti na klienta. Galajdová pak dále uvádí příklad, kdy pouhá přítomnost voliéry s ptáky snížila výskyt deprese v jednom rehabilitačním centru pro seniory.

Interaktivní aktivity za pomoci zvířat pak již počítají se zapojováním klientů do péče o zvířata či komunikaci s nimi. Lze je však ještě dále dělit na programy rezidentního (zvíře je přítomno stále) a návštěvního typu. Návštěvní canisterapie probíhá vždy ve stejný čas a stejnou dobu na jednom místě. Jak již bylo výše zmíněno, její cíl je především zlepšení nálady a navození pocitu bezpečí a pohody klientů, vytvoření radostného prostředí. U rezidentní formy je třeba především zvážit, budou-li klienti schopni se o zvíře starat, zda bude zařízení schopno uspokojit potřeby zvířete. Zda bude zabezpečeno bezpečí nejen klientů ale i zvířete, aby mu někdo z klientů z neznalosti či zlého úmyslu neublížil. Pes pro tuto metodu není vhodný z důvodu, že má potřebu se fixovat na jednoho pána.

2.2.2 Zařazení canisterapie

Canisterapie, jak jsem vydedukovala z různých zdrojů, je jedním z druhů zooterapie. Zooterapie je pak jednou z alternativních terapií, tedy takovou terapií, která se používá i v případech, kdy jiné terapie selhávají, nebo je není možné použít. Na rozdíl od jiných terapií, například různých druhů arteterapie, však canisterapie zatím nebyla uznána jako legitimní terapie.

Co tedy rozumíme pod pojmem canisterapie? Slovo je složené ze dvou, canis (lat.) – pes a terapie (řec.) – léčba či podpora. Pojmem canisterapie tedy rozumíme léčbu a podporu pomocí psů. Výraz canisterapie je však ryze český, poprvé jej použila PhDr. Jiřina Lacinová jako označení

programu brněnské organizace FILIA, který pracoval se spřežením aljašských malamutů (Nerandžič, 2006).

Ve světě jsou používány termíny pet therapy, animal therapy, pet facilitated psychotherapy, four footed therapy, therapy with an animal a další.

Galajdová (1999, s. 24) píše: „Název canisterapie se vžil jako označení způsobů terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž pojem zdraví je zde myšlen přesně podle definice WHO (Světové zdravotnické organizace) jako stav psychické, fyzické a sociální pohody. Jinak lze canisterapii definovat jako Animal Assisted Activities (AAA) a Animal Assisted Therapy (AAT) prováděné s jedním konkrétním živočišným druhem.“

Cíle canisterapie jsou pak uzpůsobeny potřebám konkrétního zařízení i konkrétního klienta. Mezi hlavní cíle canisterapie patří rozvoj pohybových schopností (rozvoj jemné i hrubé motoriky), rozvoj rozumových schopností (kognitivní i komunikační dovednosti a sebeovládání) a rozvoj citových schopností a uspokojování citových potřeb (zlepšení nálady, navození pohody a bezpečí, rozvoj ochranného a pečovatelského postoje, naplňování potřeby něhy).

2.2.3 Kdy se canisterapie používá a techniky canisterapie

Jak již bylo zmíněno, canisterapie byla používána především v případech, kdy jiné terapie se nedaří, nebo je není možné použít. V současné době je uplatnění canisterapie mnohem širší.

Canisterapii je možné použít v péči o :

- emocionálně a citově deprivované děti,
- autistické děti,
- mentálně postižené,
- smyslově postižené,
- pacienty s některou z psychiatrických diagnóz (úzkost, deprese, fobie),
- v logopedické a rehabilitační praxi (zejména jako motivační prvek),
- tělesně či jinak handicapované jako socioterapie a psychoterapie,
- dlouhodobě nemocné, apatické pacienty,
- při péči o děti v nemocnici, jak pro zpříjemnění pobytu dlouhodobě nemocných, tak pro lepší adaptaci na prostředí u krátkodobě hospitalizovaných,
- geriatrické pacienty jako součást kompletní péče. (Galajdová, 1999)

Techniky canisterapie je pak možné dělit zhruba takto:

- procvičování jemné motoriky
- procvičování hrubé motoriky
- nácvik komunikace
- nácvik sebcobsluhy
- rozvoj rozumových schopností
- snížení agresivity
- rozvoj soustředění
- nácvik prosociálního chování a empatie
- polohování (Dráždilová, 2007)

Polohování je pak takovou technikou, která se využívá především u spastických klientů, dále je jí možno použít jako relaxační aktivitu například při syndromu ADHD ale i dalších. Především u odstraňování spasmů se využívá toho, že pes má přibližně o jeden stupeň vyšší tělesnou teplotu než člověk, prohřívá tedy svaly, především u dlouhosrstých plemen pak stimuluje i hmat. Zatímco hipoterapie procvičuje především horní část těla a nohy zůstávají neprocvičené, určitými cviky při polohování se psy dochází k procvičení i dolních končetin (pokládání nohou na záda psa, obejmutí nohama, apod.).

3. Školící proces terapeuta

Pravdou je, že se canisterapie začíná objevovat čím dál častěji. Ať již je to v domovech důchodců, dětských domovech, ústavech sociální péče, předškolních i školních zařízeních a dalších. A to nejen ve smyslu léčebném, ale i ve smyslu podpory (zlepšení vztahů ve skupině, seznamování dětí se zvířaty a se zásadami, jak se ke zvířatům správně chovat...).

Za čím dál větší popularitu canisterapie mohou především dobrovolníci z řad pedagogů, speciálních pedagogů, psychologů, ale i studentů a dalších dobrovolníků. Důvody, proč se rozhodly tu to práci vykovávat jsou různé.

Abý však mohl canisterapeutický tým (psovod + canisterapeutický pes) canisterapii vykonávat, měl by projít canisterapeutickým kurzem a úspěšně složit canisterapeutické zkoušky. Po rozpadu Canisterapeutické organizace a díky tomu, že canisterapie není brána jako uznaná terapeutická metoda, nejsou žádná přesně stanovená kritéria, za kterých může člověk canisterapii

praktikovat. Kurzy canisterapie pořádají různé organizace, například Pomocné tlapy, Helppees, Psi pro život a další, většinou se tyto organizace zaměřují i na jiné typy výcviku psů (vodící psi, asistenční psi pro lidi s omezenou hybností, signalizační psi pro sluchově postižené, signalizační psi, kteří dokáží upozornit na blížící se záchvat různého typu onemocnění a další). Délka i cena canisterapeutických kurzů se u různých organizací liší.

U některých stačí dvoudenní kurz, během kterého je uchazeč se svým psem na předem domluveném specializovaném pracovišti. Během tohoto pobytu jsou uchazeči seznámeni se zásadami a metodami canisterapie, zároveň je však sledována souhra psovoda a psa jako týmu, zda budí u klientů důvěru, zda práce psovoda i psa baví, nebo zda se pes jen přemáhá, aby svému pánu udělal radost, či dokonce ze strachu před ním. Nehodnotí se jen předpoklady psa, které jsou samozřejmě podmínkou, ale také předpoklady psovoda, zda i on dokáže s klienty navázat kontakt a připravit je na práci se psem. Na konci tohoto kurzu může psovod se psem složit závěrečné canisterapeutické zkoušky, při jejich úspěšném složení získají certifikát, který má platnost jednoho roku, což platí pro všechny organizace. Omezená platnost certifikátu je pochopitelná vzhledem k tomu, že stejně jako se mění lidé, mění se i zvířata, a může dojít k tomu, že psa přestane tato práce bavit a stane se pro ni tudíž nevhodným.

Jiné kurzy mají například formu večerního studia, kdy psovod dochází na sérii přednášek z psychologie, pedagogiky, speciální pedagogiky, somatologie, veteriny a etologie, následuje několik návštěv ve specializovaném pracovišti, kdy psovod nejen vidí, jak je canisterapie praktikována, ale má zde již možnost sám si ji se svým psem vyzkoušet, závěrem je opět možné složit canisterapeutické zkoušky.

Někdy se je možné domluvit s koordinátorem canisterapie na individuálních návštěvách v specializovaných zařízeních, kdy je opět pozorována souhra psovoda a psa a psův vztah k lidem. Závěrečné zkoušky pak skládáte ve skupině s ostatními uchazeči o udělení canisterapeutického certifikátu. V současnosti asi nejobsáhlejší kurz s názvem Canisinstruktor pro oblast rozvoje osobnosti, který pořádá organizace SVOPAP (organizace zabývající se vzděláváním dospělých v oblasti chovatelství zvířat).

Ať již je délka a forma kurzů různá, sledují se většinou ty samé věci, tedy především předpoklady psa pro vykonávání této práce, vztah psovoda ke psu i ke klientům a vzájemná souhra týmu.

Hlavním problémem však zůstává to, že neexistuje žádná zastřešující organizace, tudíž ani žádná sjednocená supervize, tedy i to, jak jsou canisterapeutické týmy hodnoceny supervizory

organizací, jejichž jsou členy, má nestejnou kvalitu. Leckdy se stane, že tým, který neprojde u jedné organizace, u druhé projde bez problémů. Znovuvytvoření zastřešující canisterapeutické organizace se mi tedy jeví jako nutnost, a to především z důvodu, aby se úroveň canisterapeutických týmů co nejvíce sjednotila.

3.1 Nároky kladené na všechny zúčastněné a canisterapeutické zkoušky

Aby se předešlo případným komplikacím, je dobré si uvědomit, jaké nároky klade canisterapie na všechny zúčastněné, jelikož i canisterapie by měla být souhrou mezi canisterapeutickým týmem, klientem a rodinou, případně zařízením. Co nejlepší úroveň canisterapeutického týmu se pak snaží zajistit canisterapeutické zkoušky.

3.1.1 Nároky kladené na psa

Jak již bylo zmíněno výše, než může canisterapeutický tým (pes + psovod) začít vykonávat canisterapeutickou práci, měl by nejprve složit canisterapeutické zkoušky, během nichž je testována povaha psa. Přesná náplň těchto zkoušek je stanovena v canisterapeutickém řádu, který sice není standardizovaný, tudíž má každá organizace svůj vlastní, většinu bodů mají však všechny organizace společné. V následujících odstavcích týkajících se podmínek připuštění ke canisterapeutickým zkouškám a canisterapeutického řádu budu čerpat především z webových stránek Canisterapeutického centra Zlín.

Před připuštěním psa ke canisterapeutickým zkouškám je třeba předložit očkovací průkaz psa, kde musí být doloženo očkování proti vzteklině (ne starší než jeden rok, ne mladší než jeden měsíc), psince, parvoviroze, infekční hepatitidě a leptospiroze - což jsou běžná očkování. Ze zkoušek jsou vyloučeny hárající feny a feny v poslední fázi těhotenství. Podle zákona na ochranu zvířat (zák. 246/1992 Sb.) se nesmějí canisterapeutických zkoušek účastnit také psi s kupírovanými ušima.

Věk připuštění psa ke zkoušce je pak stanoven pro malá plemena (psi do 35cm kohoutkové výšky) od 12 měsíců, pro střední plemena (cca do 50cm kohoutkové výšky) od 15 měsíců a pro velká plemena (nad 50cm kohoutkové výšky) od 18 měsíců. V tomto věku psa již se předpokládá jeho celková dospělost. Avšak jako se může měnit povaha lidí, může se měnit i povaha psů, proto i po splnění canisterapeutické zkoušky musí pes absolvovat pravidelné přezkoušení jedenkrát ročně. V průběhu života mohou psa postihnout různá onemocnění, díky kterým by mu mohla začít být tato

práce nepříjemná až nebezpečná (například choroby pohybového aparátu, různá neurologická onemocnění, atd.), proto je pravidelné přezkoušení správné, aby se předešlo možným komplikacím

Při samotné práci by měl dbát psovod na to, aby svého psa zbytečně nepřetěžoval, délka práce je však individuální podle schopností daného psa a náročnosti práce (v závislosti na typu klientů a druhu práce, kterou právě vykonává). Při nadměrném využívání a nucením k práci, i když je pes již unavený, může dojít k syndromu vyhoření. Stejně jako u syndromu vyhoření známého z psychologie, přestane psa práce s lidmi bavit, stane se pro něj nepříjemnou, mohl by se stát dokonce nebezpečným, i proto se tedy dělá pravidelné přezkušování. Je proto dobré, aby měl začínající tým možnost průběžné konzultace se zkušenými canisterapeuty.

Při přezkoušení se klade zvýšená pozornost na projevy agresivity. Pes je vystaven mnoha záťažovým situacím (hluku, skupině neobvykle vystupující lidí, neobratnému zacházení, skupině ostatních psů...), při žádné z nich se nesmí zachovat přehnaně bojácně či dokonce agresivně. Pokud se pes v některé z disciplín zachová bojácně, či je neukázněný, či je na něm patrné, že ho práce nebaví, canisterapeutickými zkouškami neprojde. Může je však opakovat za rok znovu. Pokud pes ve všech ostatních disciplínách uspěje, nesnese se však s jiným psem, je možné, aby canisterapii vykonával individuálně (bez přítomnosti dalšího psa). Pokud se však pes projeví agresivně v kterékoli z disciplín vůči člověku, je z canisterapeutických zkoušek vykázán bez možnosti další opravy. Nepředpokládá se, že by agresivita u dospělého psa vymizela.

Canisterapie není omezena rasou či původem psa, věkově je omezena pouze dolní hranice, horní hranice záleží na schopnostech a kondici psa. Canisterapeutickou práci tedy může vykonávat každý pes, který projde canisterapeutickými zkouškami.

Ačkoli je možné používat ke canisterapii i psy z útulku, většinou se to nedoporučuje, a to především v případech, kdy si majitel bere z útulku psa již odrostlejšího, nemůže dopodrobna znát, jakým osudem si jeho pes prošel. Takovýto pes se sice může projevovat ve většině situací vyrovnaně, může se však dostat do situace, která pro něj bude nezvládnutelná vlivem předešlých zkušeností, o kterých jeho majitel neví. Ke canisterapeutické práci je nutné, aby byl pes dostatečně socializovaný a vyrovnaný, bez žádných panických strachů či agresivity. Čím si pes prošel, nemůže jeho majitel přesně vědět, pokud jej nemá od útlého věku.

Je dobré, aby byl pes ke canisterapii připravován od raného věku, setkával se s různými situacemi, byl brán do různých prostředí. Ale i přes všechnu snahu psovoda se může stát, že pes pro tuto práci vhodný nebude, může být sice vychovaný, vycvičený, dobře socializovaný, avšak nebude jej práce s lidmi bavit. V takovém případě je možné doufat, že se psův postoj změní, avšak není

dobře lámat to přes koleno, vždyť pokud není pes sám šťastný, jak může rozdávat lásku a radost ostatním.

Různí psi jsou také vhodní pro různé skupiny klientů. Je obecný mýtus, že pro terapeutickou práci jsou vhodné pouze labradorští a zlatí retrívři. U fyzicky postižených tato střední až velká plemena jsou vhodná mimo jiné pro svůj vzrůst (mohou snáze podávat předměty sedícím i ležícím osobám, jsou vhodná při polohování velkých částí těla - záda, nohy, paže). U malých dětí však může dojít ke strachu z velkého psa, s čímž mám osobní zkušenost, ačkoli je můj zlatý retrívř velice mírný a jsem přesvědčena, že by neublížil, setkala jsem se s tím, že většinou předškolních dětí, se kterými přišel do styku, byl nepříjemný právě pro svou mohutnost. Proto si myslím, že při práci s předškolními dětmi se mohou dobře uplatnit malá plemena, což mohu doložit osobními zkušenostmi paní Gabriely Skružné, bývalé krajské koordinátorky canisterapie, která pracovala s dětmi ve věku kolem pěti let v dětském centru Paprsek, specializujícím se na péči a rozvoj dětí mentálně a fyzicky postižených. Při své práci používala hrubosrstou jezevčici z vlastní chovné stáje. Zaměřila se především na rozvoj jemné motoriky (připnutí obojku, lámání piškotů), rozvoj řeči (oslovení psa, správná artikulace povelů) a rozumový vývoj (pojmenování činností, částí těla psa). Malá plemena se pak dále mohou uplatnit při práci s ležícími pacienty, kdy je možné dát vzhledem k velikosti psa do postele.

Velmi také záleží na konkrétní povaze psa. Například při polohování je důležité, aby pes vydržel téměř nehnutě ležet dle potřeb klienta, je proto nutné vybírat takového psa, kterému to nebude dělat velký problém. Proto jsou k těmto klidovým aktivitám vhodné spíše klidní až velmi klidní psi. Takovíto psi jsou také vhodní pro klienty, kteří mají ze psů strach a potřebují pomalé seznamování se se psem. Naopak při práci zaměřené na aktivizaci klienta se dobře uplatní hraví a aktivní psi, kteří sami vybízejí k činnosti.

Když si shrneme požadavky, které klade canisterapie na psa, shledáme, že canisterapeutický pes musí být především vyrovnaný, dobře socializovaný a spolehlivě ovladatelný za každých okolností. Na psovodovi pak zůstává, aby dbal na dodržování bezpečnosti klientů ale také psa. Aby nedocházelo k přetěžování psa, bylo by dobré, aby byl canisterapeutický tým po supervizi, která by na případné problémy včas upozornila.

3.1.2 Nároky kladené na psovoda

Na vykonávání canisterapeutické práce v rovině podpůrných aktivit se psem nejsou kladeny žádné požadavky, co se týče dosaženého vzdělání či profesní specializace. Velké nároky jsou však

kladeny na sociální inteligenci a empatii, psovod zprostředkovává interakci mezi psem a klientem, musí tedy být schopen správně odhadnout situaci, co ještě klient i pes zvládnou a co už by bylo přetěžováním jednoho či obou.

Psovod je plně zodpovědný za svého psa, musí tedy dbát o bezpečí nejen klientů ale i psa. Během pobytu psa v zařízení je v zájmu canisterapeutického týmu, aby psovod nejen dbal na to, aby pes nezpůsobil nějaké škody, ale také na to, aby nebyla způsobena nějaká újma psovi. Klient může psovi ublížit buď z neznalosti nebo i schválně, to může vést k tomu, že pes přestane chtít tuto práci vykonávat. Nehledě na morální zodpovědnost, kterou má v tomto případě psovod ke psu. Psovod by měl být empatický nejen ke klientům a snažit se vyhovět potřebám zařízení, měl by být empatický také ke svému psovi, který má také svou potřebu relaxace a odpočinku.

3.1.3 Nároky kladené na klienty a technické zázemí zařízení

Zařízení, které si pozve canisterapeutický tým, by se mělo ke spokojenosti všech snažit vytvořit pro něj vhodné podmínky. Je dobré, aby měl psovod například možnost psa očistit a nechat oschnout za nepříznivého počasí, dále je dobré, aby bylo zařízení vybaveno pomůckami, které je možné ke canisterapii využít, ale pro jejich velikost je nemůže přinášet canisterapeut (žíněnky, lavička, velké míče...).

Co se týče stavu klienta, je kontraindikativní pro využití canisterapie především alergie na psí srst a fobie ze psů. Zatímco strach je reakcí na konkrétní nebezpečí a objevuje se především v jeho průběhu, fobie je neopodstatněná úzkost, která má i fyzické příznaky (bušení srdce, návaly, závratě, bolesti na hrudi, točení hlavy...). Canisterapeutická práce s klientem, který má fobii ze psů, je velmi zdlouhavá a náročná, je tudíž žádoucí aby takovouto práci vykonávali odborníci (psychologové, psychoterapeuti). Při neuvážlivém zařazení canisterapeutické práce s fobickým klientem napácháme pravděpodobně víc škody než užítku.

Zařízení by mělo konzultovat s canisterapeutem výběr klientů pro canisterapii. Je pochopitelné, že počet klientů, které je možné zapojit do práce je omezený a je také přímo úměrný výšce nároků klienta na terapii.

Na zařízení také zůstává zabezpečení si souhlasu všech klientů či jejich zákonných zástupců s canisterapií.

U předškolních dětí je navíc riziko, že by mohly přestat rozlišovat mezi psem canisterapeutickým a neznámým psem. Je tedy zapotřebí, aby děti byly poučeny, jak se mají chovat k neznámým psům, se kterými se mohou setkat. Měly by vědět, že canisterapeutický pes je

výjimečný svou povahou a výcvikem, že je dobře známý a že z něho mít obavy nemusí. Neznámý pes však může ublížit, proto je dobré z něho mít respekt a bez souhlasu majitele se k němu raději nepřibližovat. U předškolních dětí jsou tedy kladeny požadavky nejen na canisterapeuta ale i na pedagogické pracovníky, aby děti seznámili s tím, jak se mají k neznámým psům chovat.

3.2 Canisterapeutické zkoušky

Smyslem canisterapeutického řádu je ověření vloh canisterapeutického týmu pro vykonávání canisterapeutické práce. Protože je důležité, aby canisterapeutičtí psi budili za každých okolností důvěru klientů i personálu zařízení, které mají navštěvovat, je důležité, aby byli ovladatelní, přátelští a dobře socializovaní. Při canisterapeutických zkouškách jsou tedy nastoleny různé modelové situace, do kterých se pes během své práce může dostat.

K disciplínám canisterapeutických zkoušek tedy patří (čerpáno z webových stránek společnosti Podané ruce o.s.):

- **Kontrola poslušnosti** - splnění povelů sedni, lehni, zůstaň (dlouhodobé odložení po dobu minimálně 20 sekund), přinášení či chůze u nohy, pes musí splnit povel alespoň napotřetí, je možné použít jakékoli motivační pomůcky (míček, pamlsek), hodnotí se ochota psa plnit povely.
- **Setkání s rozhodčím**- rozhodčí se seznámí se psem, osloví jej, pohmatem mu přejede celé tělo včetně hlavy a ocasu, zvedne postupně přední nohy, zkontroluje chrup, obejmě jej, popláce po předhrudí, podrbe za ušima, malého psa zvedne do náruče, může simulovat i neobratné zacházení, při žádném z těchto úkonů nesmí pes projevit známky bázlivosti či dokonce agresivity.
- **Kontrola dráždivosti a útlumu**- rozhodčí rozdvádí psa přiměřeným způsobem (házení míčku, přetahování, lákání na pamlsek...), poté dá povel k ukončení a přivolání psa, psovod smí povel k přivolání neomezeně opakovat, smí použít i lákání na hračky a pamlsek, čas od pokynů rozhodčího do připoutání psa je nejdéle 25 vteřin.
- **Reakce na cizí psy** - všichni psovodi se psi jsou v hloučku, pes může a nemusí být přivázaný, účelem tohoto bodu je zjistit, zde pes může být použit v práci společně s ostatními psy, při projevech dominance může pes ve zkouškách pokračovat, pouze dostane omezení, že nemůže pracovat společně s jinými psy.
- **Hlouček lidí** - psovod se psem prochází kolem hloučku nejméně pěti bavících se lidí, jeden z nich proti psovi otevře deštník, další vedle něj upustí berli, jiný k němu přijde po čtyřech, všichni si psa postupně pohladí, pes musí jít na prověšeném vodítku, poté se osoby v hloučku začnou bavit

nahlas, křičí, smějí se, přetahují se o hůl, jeden z nich naznačí útok deštníkem směrem na psa, psovod smí psa pouze chválit či jinak podporovat, pes se musí chovat vyrovnaně, přátelsky.

- Reakce na běžícího člověka a pád člověka - pes jde s psovodem na vodítku dlouhém alespoň 1,5 m, během chůze proběhnou dva lidé, jeden z nich upadne vedle psa a upustí přitom tašku s plechovkami, pes se nesmí zachovat přehnaně bázlivě (pokus o útěk) či agresivně, psovod nesmí dávat žádné povely.
 - Reakce na invalidní vozík - osoba na vozíku přijede ke psovi a psovodovi, pozdraví se s nimi, velkého psa obejmeme kolem krku (pevnější sevření nesmí vadit), malý pes je člověku na vozíku posazen na klín, hodnotí se nejen reakce psa na invalidní vozík, ale také práce psovoda s klientem, pes se má chovat přátelsky, vstřícně.
 - Způsob přijímání pamlsku psem - rozhodčí podává psovi pamlsk či hračku různými způsoby (ze sevřené dlaně, roztažené dlaně, ze špetky), pes má brát pamlsk či hračku jemně, nesmí štípnout zuby.
 - Simulace návštěvy u postiženého - zkoušející leží na podložce, je k němu přiveden pes, který se má nechat napolohovat - např. do lehu, zkoušející si na něj položí hlavu, položí mu přes bok nohu, hladí jej, jemně jej může zatahat za ucho, zvedání se či sedání je menší chyba, pokud se pes nechá zpátky napolohovat, hodnotí se dispozice psa k polohování.
- Na webu plzeňské organizace Pomocné tlapy jsem našla také zmínku o dalších dvou bodech:
- Reakce na cizí osobu- psovod se baví s klientem, přichází asistent a odvádí psa od psovoda pryč, hodnotí se ochota jít s cizí osobou.
 - Reakce na další zvířata – pes přijde do kontaktu s jiným zvířetem (kočka, králík), hodnotí se způsob reakce psa.

Jak již jsem se zmínila v kapitole Canisterapie v Čechách, po rozpadu Canisterapeutické asociace neexistuje v současné době žádná organizace, která by canisterapii u nás sjednotila, neexistuje tedy ani žádný jednotný canisterapeutický řád, který by musely respektovat všechny oblastní organizace. Ačkoli většina bodů zůstává pro všechny organizace společná, některé organizace si přidávají ještě další body, se kterými někdo nemusí souhlasit. Je pak tedy na zvážení uchazečů o canisterapeutický certifikát, jakou organizaci si zvolí. Ovšem i na klientech, respektive zařízeních, zůstává, aby si, vzhledem k odlišnostem organizací a jejich kritériím, sami prověřili, jaký tým a s jakými dispozicemi si k sobě zve.

II. Praktická část

4. Cíle práce a výzkumné otázky

V praktické části své bakalářské práce jsem se věnovala zmapování canisterapeutického přístupu ve vybraných mateřských školách, kde se canisterapie používá. Předem jsem si stanovila následující cíle:

1. Zjistit s jakým cílem byla volena canisterapie ve vybraných MŠ, do jaké míry je cíl naplňován a jak vnímají rodiče tento typ práce.
2. Pozorovat vliv canisterapie na jednotlivé děti a na skupinové projevy a to ve třídách speciálních mateřských škol.
3. Blíže se seznámit s prací canisterapeuta a způsobem začlenění jeho práce do třídního vzdělávacího programu.
4. Porovnat rezidentní a návštěvní formu canisterapie.
5. Na základě pozorování a rozhovorů vytvořit vlastní zásady pro práci s canisterapeutickým psem.

Klídkla jsem si následující výzkumné otázky:

1. Je canisterapie volena jako relaxační aktivita nebo jako terapeutická možnost a pro koho především? (Ve třídách pro děti se specifickými potřebami a ve třídě pro děti s autistickým spektrem poruch.)
2. Jak je canisterapie přijímána rodiči/učiteli/děťmi. Vidí učitelé v tomto přístupu smysl? A jaký především?
3. Jak děti reagují na přítomnost psa v případě rezidentní a návštěvní formy canisterapie?
4. Jak reagují na přítomnost canisterapeutického psa děti s autistickým spektrem poruch, jak reagují děti s dalšími poruchami ve speciální třídě? Co canisterapeutický přístup podněcuje, případně tlumí?

5. Výzkumné metody

Pro naplnění těchto cílů jsem zvolila následující metody:

- pozorování,
- dotazník.

- volný a řízený rozhovor.

Pro rodiče dětí, které se účastní canisterapie, jsem sestavila dotazník, který měl za cíl zjistit, co si oni myslí o canisterapeutickém přístupu a zda pozorovali na svém dítěti nějaké změny ve vztahu k mateřské škole, které by byly způsobeny přítomností canisterapeutického psa. Dotazník, který se týkal problematiky canisterapeutické práce jsem měla připravený i pro canisterapeutky, jejichž práci jsem pozorovala.

Na základě pozorování, dotazníků a rozhovorů jsem se pak pokusila sestavit soubor pravidel pro práci canisterapeuta v předškolním zařízení.

6. Vlastní průzkum

6.1 Pozorování

V rámci pozorování jsem navštívila MŠ speciální Štíbrova v Praze 8, třídu Hrášci (třída I) a třídu Sluníčka (třída II). Navštívila jsem také MŠ Laudova se speciálními třídami v Praze-Řepích – třídu Lístečci (třída III). Učitelce těchto škol jsem se ptala na otázky spojené s problematikou využití canisterapie v mateřské škole, s jejich pomocí jsem pak vedla řízený rozhovor s dětmi týkající se jejich vztahu ke canisterapeutickému psovi a vztahu ke psům obecně.

6.2 Canisterapie ve třídě I

Jedná se o třídu pro děti s diagnózou autismu a dalších pervazivních poruch. Pravidelně sem dochází osm dětí ve věku od tří do sedmi let.

Canisterapie je zařazena jako podpůrná aktivita a je součástí individuálních vzdělávacích programů dětí, zaměřuje se především na rozvoj sociálních dovedností, budování sebevědomí dítěte a rozvoj jemné motoriky.

Pro canisterapii je zde vyhrazena malá samostatná místnost (zhruba 9 m²), kde má canisterapeutka možnost si v klidu připravit vše potřebné.

Canisterapeutkou je paní Jana Drvotová, která je členkou sdružení Psi pro život, kromě canisterapie se také věnuje výcviku vodících psů pro zmiňovanou organizaci. V této třídě pracuje již druhým rokem, v současnosti ji čekají státní závěrečné zkoušky bakalářského studia speciální pedagogiky na Vysoké škole Jana Ámose Komenského v Praze, podle jejích slov si studium doplňuje především proto, aby mohla lépe porozumět dětem se speciálními potřebami.

Ke canisterapii používá své vlastní psy rasy švýcarský bílý ovčák. Do této třídy vodí fenu Akinu, která je velmi klidná, vydrží nehnutě ležet i několik minut, trpčlivě snáší i mnohdy necitlivé zacházení ze strany dětí. Tuto fenu vybrala paní Drvotová záměrně pro její klidnou povahu, jelikož práci s temperamentnějším psem by tyto děti zřejmě nezvládly.

Canisterapie zde byla nejprve nabídnuta rodičům jako dobrovolná placená aktivita, jednomu z rodičů se však podařilo získat sponzora, takže se canisterapie mohou účastnit a účastní se všechny děti bez ohledu na finanční situaci jejich rodičů.

Canisterapeutický tým do této třídy dochází jedenkrát týdně zhruba na hodinu, během níž se vystřídají postupně všechny děti. Canisterapie je zde zařazena na úterý, děti ji mají prostřednictvím symbolu uvedenou na přehledu týdenních činností, který mají vystavený ve třídě. Vzhledem k tomu, že se jedná o třídu převážně autistických dětí, je třeba, aby měly jasno v tom, co je během dne a týdne čeká. Každé dítě má tedy prostřednictvím symbolu, který odpovídá stupni jeho mentálního vývoje, stanovené aktivity, které jej během dne čekají, tyto symboly jsou pak umístěny suchým zipem na fólii pod fotografií příslušného dítěte, během dne pak dítě dává do vyhrazeného košíku symboly aktivit, které již splnilo. Na společném sloupci jsou pak umístěny symboly aktivit, které na děti čekají v průběhu týdne.

Učitelky si vedou o průběhu jednotlivých hodin záznamový sešit, ve kterém je zachycen i vývoj dětí ve vztahu ke psu od října do současnosti. Každému dítěti je zde věnováno několik stran, což přináší učitelkám dobrý přehled o průběhu každé lekce.

6.2.1 Charakteristika canisterapeutické lekce ve třídě I

Na úvod každé lekce se dítě se psem a canisterapeutkou pozdraví – podání ruky, canisterapeutka se zeptá dítěte, jak se pes jmenuje a dítě podle možností odpoví.

Následuje hlazení psa, při kterém má dítě za úkol hladit různé části psího těla (přední noha, zadní noha, bok, ucho, hlava, dotknout se čumáku) – každé dítě opět provádí dle svých možností a vztahu ke psu, do ničeho není nuceno.

Poté přijde na řadu hra s míčem, kdy má dítě házet psovi míč, za přinesení jej má pochválit a dát piškot z ruky případně hodit na zem. Povel pro přinesení míče děti říkají rytmizovaně a s pomocí tleskání: „A-ki, při-nes!“ – rytmizace má pomoci zbavit dítě ostychu.

Následující úkoly spojené s rozvojem intelektu:

- Canisterapeutka položí před dítě čtyři plastové misky (zelenou, modrou, žlutou a červenou), dítě má za úkol dál piškot do misky určené barvy a tu pak podat Akině.
- V krabici jsou umístěny papírové kartičky zatavené ve fólii, jsou na nich různé obrázky (žluté kolo, modrý čtverec, zelený trojúhelník...), pes přijde ke krabici a náhodně vybere jednu z karet, na povel ji přinese dítěti, dítě má za úkol odměnit psa piškotem a říct, co je na obrázku.
- Pes má na sobě připnutou vestu s kapsou a suchým zipem, na suchém zipu jsou umístěny obrázky různých barevných tvarů, dítě má za úkol sejmout z vesty obrázek požadovaného tvaru a barvy a dát jej do kapsy na vestě.

Po skončení aktivity přijde na řadu úklid, do kterého se má zapojit i dítě (složení misek, očepnutí vesty Akině, uklizení kartiček do misky). Na závěr lekce se dítě rozloučí s canisterapeutkou i psem a odchází zpět do třídy.

Každá lekce je sestavena tak, aby co nejvíce odpovídala možnostem daného dítěte. I délka trvání kontaktu dítěte se psem je individuální, záleží nejen na jeho stupni vývoje ale i na momentálním rozpoložení. Před začátkem každé lekce vede canisterapeutka krátký rozhovor s učitelkami, aby zjistila, jaký je stav dětí, lekci pak flexibilně upravuje podle potřeby. S každým dítětem je pak přítomna učitelka, kterou dítě dobře zná, což má zajistit nejen pocit bezpečí dítěte, ale učitelka také pomáhá zprostředkovávat kontakt dítěte s canisterapeutickým týmem, když například některé dítě nechce dávat psovi piškot z vlastní ruky, položí učitelka svou ruku na ruku dítěte a pes si bere piškot z její ruky. Pro potřeby jedné z dívek nechala canisterapeutka ušít psovi speciální vestu se suchým zipem a kapsou, aby se dívka zprvu nemusela psa dotýkat, což jí bylo nepřijatelné, v průběhu činnosti však zapomene na to, že úkol je prováděn na těle psa a je ochotna se jej postupně začít dotýkat.

6.2.2 Průběh lekce u jednotlivých dětí

Pohlaví: děvče

Věk: 4,5 roku

Diagnosa: zatím přesně neurčena

Délka kontaktu se psem: cca 7 minut

Dívka se již od první zmínky učitelky o Akině na ni velmi těší. Dokola se ptá, kde je a kdy už přijde, a pak se stále ujišťuje, že Akina opravdu přijde. Dívka je dobře naladěná, jeví se být

poměrně kontaktní. Pobyt v této třídě jí byl doporučen psychologickou poradnou, podle učitelek jí malý kolektiv třídy vyhovuje a v průběhu školního roku u ní došlo ke značnému posílení sebedůvěry a jistoty. Kontakt se psem má od počátku velmi ráda, na každou hodinu se těší.

Po příchodu do místnosti se směje, chvíli se dívá na psa, chvíli těká očima po místnosti. Pozdraví se s canisterapeutkou a dívá se na Akinu. Na otázku, jak se fena jmenuje, správně odpoví. Canisterapeutka nechává fenu lehnout na bok, dívka si k ní ochotně přisedne a hladí ji boku a hřbet. Bez problémů jí hladí po ocase, hlavě, když má pohladit přední nohu, hladí zadní, canisterapeutka jí vysvětluje, že zadní noha je u ocasu a přední u hlavy, po několika špatných pokusech dívka dělá správně. Sama říká, že Akinu má uši a hladí ji po nich. Při doteku čumáku se její jen velmi rychle a krátce dotkne, je na ní patrná nervozita. Jinak z ní však vyzařuje radost, fenu hladí ochotně a celou rukou. Ochotně hází feně míč, piškot jí však nedává z ruky, ale hází jí jej na zem. Je obvyklé, že se děti kontaktu s psím čumákem vyhýbají, mají strach ze psa nebo jim je jen vlhký čumák psa nepříjemný. Akině dává dívka rytmizovaný povel: „Aki, podej!“ Při vkládání piškotu do misky pozorně poslouchá a správně povely vykonává. Při několikatém povelu však udělá chybu, kterou i napodruhé opakuje, má potutelný výraz ve tváři a pozoruje, jak bude učitelka a canisterapeutka reagovat. Podle slov učitelky dívka čas od času schválně udělá chybu, aby zjistila, co se stane. Canisterapeutka nechá dívku dát piškot do správné misky. Zhruba po pěti minutách začíná být dívka unavená, pomaleji reaguje na pokyny, zívá, ptá se, kdy bude konec a říká, že si pak musí umýt ruce. Ještě párkrát smí tedy Akině hodit míč, což jí viditelně baví a znovu ji to aktivizuje. Na závěr se dívka rozloučí s canisterapeutkou i Akinou a odchází zpět do třídy.

Pohlaví: chlapec

Věk: 6 let

Diagnosa. dětský autismus s podezřením mentální retardace

Délka kontaktu se psem: cca 1 minuta

Místnost, která je v současnosti využívána pro canisterapii, dříve používal tento chlapec jako své útočiště, což zpočátku činilo značné problémy, chlapec zřejmě vinil fenu z toho, že musel místnost opustit, dříve nemá k feně dobrý vztah. Chlapec se projevuje hyperaktivně, nemluví, pouze křičí nebo brouká, dostává léky na zklidnění. Ačkoli je z dětí v této třídě věkem nejstarší, mentálně je na tom zřejmě nejhůř.

Po vstupu do místnosti hlasitě křičí, vyškubává se učitelce a snaží se utéct, učitelka jej znovu vezme k sobě. Canisterapeutka jej pozdraví, on se však vyhýbá očnímu kontaktu s ní i se psem. Chlapec má stále velmi znechucený výraz, křičí a snaží se z místnosti odejít. Canisterapeutka ho

vyzývá, aby pohladil ležící Akinu, on nereaguje, canisterapeutka nechá fenu vstát, s pomocí učitelky, která mu vede ruku, chlapec fenu několikrát neochotně pohladí. Canisterapeutka podává chlapci míč a chce, aby jej hodil Akině, on si jej sice vezme, ale vztekle jej odhodí a opět se otáčí pryč. Akira mu míč přinese a podává mu jej, učitelka přebírá míč za chlapce, poté má chlapec fenu pochválit a dát jí piškot, učitelka vezme chlapcovu ruku, položí na ní svou s piškotem a Akina si jej vezme, chlapec pořád odvrací pohled. Toto se opakuje v podobné podobě ještě dvakrát. Canisterapeutka nechá fenu zaštkat, což chlapce na chvíli zaujme. Canisterapeutka podává chlapci ruku na rozloučenou, což si nechá líbit, ale stále se dívá směrem ke dveřím, poté je chlapec odveden zpět do třídy.

Pohlaví: dívka

Věk: 4 roky

Diagnosa: dětský autismus

Délka kontaktu se psem: cca 5 minut

Dívka je zjevně vyvedena z míry tím, že se má po třítydenní pauze opět setkat s Akinou (vzhledem k tomu, že fena hárala, byly canisterapeutické návštěvy ve třídě přerušeny).

Po vstupu do místnosti si fenu několik vteřin prohlíží, canisterapeutka ji pozdraví a zeptá se, zda ví, jak se fena jmenuje, načež se dívka od feny i od canisterapeutky odvrací. Na pozdrav nereaguje, schovává se k učitelce. Když se s ní učitelka snaží přiblížit ke psu, dívka jde směrem do rohu místnosti ke dveřím. Učitelka si tedy sedá na zem a bere si dívku k sobě na klín, ta se stále vyhýbá jakémukoli kontaktu, zakrývá si obličej rukou, vztekle odhazuje brýle a natahuje k pláči. Canisterapeutka podává dívce míč a chce, aby jej hodila Akině, dívka jej odhodí pryč a opět si zakrývá obličej rukou. Když má dát feně piškot za odměnu téměř se rozpláče. Dívka sedí stále u učitelce na klíně, canisterapeutka k ní přivádí fenu, která si vedle ní lehne, dívka má za úkol ji hladit, místo toho však po Akině lapá rukou, učitelka se jí v tom snaží zabránit, jednou se jí to však nepodaří a dívka křečovitě svírá fenu za kůži za krkem, fena zůstává v klidu, evidentně je jí to velmi nepříjemné, ale ani se nehne, jen se upřeně dívá na canisterapeutku a čeká, až jí pomůže. Když učitelka opět úrží dívčinu ruku, následuje další aktivita. Pro potřeby této dívky byla vyrobena ona speciální vesta pro Akinu se suchým zipem. Suchým zipem jsou na vestě připevněny malé kartičky s obrázky různých, různě barevných tvarů, úkolem dívky je dle pokynu vzít správnou kartu a vložit ji do kapsy na vestě. Zpočátku zůstává dívka stále úzkostná a pokyny plní s učitelkou, postupně se však do činnosti zabere natolik, že téměř zapomene na přítomnost psa a má radost z pochvaly, které se jí dostává za správně provedené úkoly. Když canisterapeutka spolu s dívkou sundají Akině

vestu, je dívka velmi zaujata Akininým obojkem. Canisterapeutka odepne feně obojek a spolu s dívkou se jej pokusí znovu připnout. Ke konci už se dívka jeví být mnohem více uvolněnější než na začátku, je schopna psa pohladit. Následuje rozloučení s canisterapeutkou a odchod do třídy.

Pohlaví: chlapec

Věk: 5 let

Diagnosa: dětský autismus

Délka kontaktu se psem: cca 7 minut

Chlapec vchází do třídy spolu s učitelkou sice nejistě, ale s dobrou náladou, usmívá se. Canisterapeutku pozdraví gestem, prohlíží si fenou. Na otázku, jak se Akina jmenuje, správně odpoví. Stále stojí vedle učitelky, stydí se a vyhýbá se očnímu kontaktu, nakonec úplně zavře oči, ale spolupracuje. Když má Akinu pohladit, nahmatá ji a pohladí. Oči pootevře, až když Akina leží na boku a on má hladit různé části jejího těla. Na pokyn: „Pohlad' Akině hlavu“, ukazuje na svou vlastní hlavu, učitelka mu vysvětluje, co má udělat. Ostatní části jejího těla poznává dobře, když mu Akina olízne ruku, ucukl, ale usmívá se. Když má znovu vstát ze země, aby mohl házet míč, počká, až vstane Akina i učitelka. Hodí míč a znovu si sedne, piškot ji dává pouze přes ruku učitelky, sám nemá rád špinavé ruce, vadí mu Akinin vlhký čumák. Další aktivitu - vkládání piškotů do misky, zvládá bez problémů, nechápe však, proč má na konci aktivity misky složit a vrátit je canisterapeutce, učitelka mu vysvětluje gestem, že už je úklid. Poté má chlapec vybírat z nabízených kartiček s obrázky a házet je Akině, kartičky spíš upouští, ale stále pracuje, piškot dává feně stále prostřednictvím učitelky. Na konci nechce podat canisterapeutce ruku, stydí se. I přes zřejmý ostych se chlapec po celou dobu projevoval radostně a soustředěně.

Pohlaví: chlapec

Věk: 5 let

Diagnosa: dětský autismus

Délka kontaktu se psem: cca 7 minut

Chlapecovi rodiče původně s canisterapií nesohlasili, protože si jsou vědomi chlapcova odporu ke psímu pachu. Nakonec však souhlasili, první lekce prý skutečně probíhaly tak, že chlapec většinu času strávil u otevřeného okna. Proto před příchodem chlapce musela být místnost důkladně vyvětrána.

Chlapec sám nakukuje do místnosti ještě před vyzváním, pokaždé však odejde. Po příchodu s učitelkou reaguje poměrně klidně a vyrovnaně, vyhýbá se očnímu kontaktu, nemluví. Jako aktivity jsou pro něj voleny jen házení míče Akině a hlazení. Míč hází poměrně daleko, piškot však dává prostřednictvím učitelky. Po několikerém vyzvání poprvé hladí Akinu, vzhledem k tomu, že se jí poprvé sám dotýká, nechá jej canisterapeutka hladit ji déle než ostatní děti. Hladí ji hřbetem ruky, ale pracuje. Na závěr hází znovu Akině míč, gestem se rozloučí s canisterapeutkou a odchází zpět do třídy

6.3 Canisterapie ve třídě II.

Třidu navštěvují děti s různými postiženími, jak fyzickými – diparéza, poruchy motoriky, tak psychologickými – dětský autismus, ADHD, s poruchami komunikace – selektivní mutismus a děti s downovým syndromem. Tato třída má celkem čtrnáct dětí ve věku od tří a půl do šesti let, přičemž nejvíce je zde dětí čtyřletých.

Canisterapie je zde praktikována rezidentní formou, tedy pes je s dětmi ve třídě. Má zde své místo vedle stolu učitelky a stolečků dětí. Canisterapeutickým psem je zde fena labradorského retrievera Dominika, která byla původně cvičena jako vodící pes, vzhledem ke své temperamentnější povaze však neprošla závěrečnými zkouškami. Majitelkou je paní Mgr. Pavla Broučková, která je zároveň učitelkou ve třídě II. S canisterapií se seznámila paní Broučková před lety na rehabilitačním pobytu s postiženými dětmi, v jehož rámci byla canisterapie aplikována, natolik ji zaujala, že se rozhodla se jí sama začít věnovat. S Dominikou pracovala již dříve v jiném zařízení, v této mateřské škole pracuje paní Broučková s Dominikou druhým rokem. Canisterapie zde probíhá na vyžádání rodičů, jak vyplývá z dotazníků, jsou si vědomi jejich pozitivních vlivů na dítě, pro něž si ji také velmi cení. Podle slov učitelky je zde canisterapie součástí nabídky náplně činností nejmladší věkové skupiny. Cílem bylo poskytnout dětem přirozený kontakt se psem v průběhu pobytu v MŠ.

Letošní rok byl dokonce věnován Dominice celý třídní vzdělávací program, který nese název „Hrajeme si s Dominikou“, jsou v něm obsažena všechna běžně probíraná témata (seznamování, naše okolí, zdraví, příroda...), přičemž Dominika má funkci jednotícího prvku, děti jí zároveň vysvětlují a zároveň se od ní nechají provést školním rokem, blíže viz. příloha č.1. Učitelky si feny ve třídě cení především proto, že se podle jejich slov stala prostředníkem mezi dětmi a dospělými. Přínos canisterapie vidí především v oblasti sociálního a citového rozvoje dítěte.

6.3.1 Reakce dětí na Dominiku

Vzhledem k tomu, že je Dominika s dětmi přítomna většinu času stráveného ve školce, děti ji již berou jakou součást školky, stala se pro ně nedílnou součástí kolektivu třídy. Když není Dominika ve třídě, ptají se, kde je a kdy zase přijde. Když Dominika přijde, všímají si jí. Děti jsou zároveň úměrně zapojovány do péče o Dominiku – přinesení vody, vyčesání, odepnutí a připnutí vodítka a vesty canisterapeutického psa. Při procházkách učitelky velmi oceňují, že mají děti o Dominiku zájem. Děti, které jsou jinak velmi obtížně organizovatelné, se drží při procházce Dominičina vodítka (které je dostatečně dlouhé, takže se ho může držet většina dětí) a pocit odpovědnosti jim ve většině případů nedovolí chovat se neukázněně.

Podle slov učitelek je vztah dětí k Dominice velmi individuální, většina dětí se na fenu těší, projevují zájem, kontaktují Dominiku. Některé děti především zpočátku projevovaly strach z rychlejších pohybů feny, ze štěkání a někdy i z velikosti feny, postupem času se však podařilo odbourat.

6.3.2 Stručná charakteristika některých dětí ze třídy II a nástin jejich

vztahu k Dominice

Alenka se selektivním mutismem (5 let), s partnerem mluví bez problémů, ale je velmi stydlivá. Od září by měla přejít do běžné mateřské školy. O Dominice sice mluví, ale sama za ni nejde.

Bára se zatím neurčenou diagnosou (4,5 roku) se Dominiky dříve bála pro její velikost (když si fena stoupla), v současnosti je vztah mezi nimi bezproblémový.

Čenda s downovým syndromem (3,5 let) bere Dominiku jako přirozenou součást třídy, když Dominika není přítomna ve třídě, ptá se po ní.

David s downovým syndromem (4 roky) si s Dominikou vytvořil takřka symbiotický vztah při jídle. Vzhledem k tomu, že má Dominika své místo blízko Davidova stolečku, přišel Davídek na to, že může Dominice nenápadně dávat nechtěné kusy jídla, které sám nechce. Svačiny a občedy tečy probíhají tak, že David pozoruje paní učitelky, jestli se na něj zrovna dívají, a Dominika pozoruje Davídka, jestli pro ní bude mít něco dobrého, čas od času se jim pošťstí.

Eda s autistickými rysy (5 let) je velmi nevyzpytatelný, vždy čeká na chvíli nepozornosti, ve které by mohl provést nějakou lumpárnu, a to nejen Dominice, ale i ostatním dětem. Dominiku

sice sám vyhledává, ale má k ní poněkud pokusnický přístup – zkouší, co ještě vydrží, paní učitelky musí dbát o bezpečnost nejen Edy, ale i Dominiky.

František (4,5 roku) s ADHD má za sebou přes svůj nízký věk, poměrně pohnutý osud. Otec pobodal matku v osmém měsíci těhotenství do břicha, při čemž byl zasažen i malý František. Po roce byl však František matce odebrán pro týrání, byl svěřen do rodiny otce, odkud byl znovu odebrán do pěstounské péče. Těžký start do života se u něj projevuje výbuchy zlosti. U Františka paní učitelka - canisterapeutka Broučková upozorňuje na jeho viditelné zklidnění při polohování s Dominikou. Podle jejích zkušeností, pomáhá polohování se psem hyperaktivním dětem ke, jinak často obtížně dosažitelnému, zklidnění a uvolnění. Během dne František sám chodí za Dominikou a vyžaduje si její přítomnost.

Gabriel (6 let) trpí těžkou epilepsií, jeho mentální věk odpovídá zhruba jednomu roku. Je velmi kontaktní, milý. Od tří let je v kontaktu s Dominikou, bylo s ním praktikováno polohování. Dříve nerozeznal rozdíl mezi zvířetem a plyšovou hračkou, dnes upřednostňuje Dominiku, zřejmě protože z ní vychází fyzické teplo.

Honza (5 let) s aspengerovým syndromem nebyl zpočátku ani schopen projít kolem plotu, protože se bál psiho štěkotu. Dominice se vyhýbal. Když však zjistil, že Dominika téměř neštěká, přestal se jí bát. Díky své vysoké inteligenci si uvědomil, že, pokud nebude nikým viděn, může fenu bez trestně trápit. Když se fena začala chlapci raději vyhýbat, odhaliily učitelky, co Honza dělá, začaly pracovat na odstranění tohoto jevu.

6.3.3 Pozorování ve třídě II

Po příchodu Dominiky a canisterapeutky věnují pozornost Dominice především zaměstnanci (paní učitelky a kuchařky), kteří se s Dominikou vítají. Jako první k Dominice přijde Barča, která se s ní jde spontánně pomazlit po příchodu z umývárny, kontakt trvá zhruba deset vteřin. Dominika chodí po třídě a rozhlíží se, děti jí nevěnují pozornost. Když už jsou ve třídě shromážděny všechny děti, začne ranní komunikační kruh, jehož tématem jsou dny v týdnu. Děti sedí uprostřed herny v kruhu, z jídelny přichází Dominika, lehá si kousek od dětí a pozoruje. Na závěr komunikačního kruhu mohou tři děti vybrat písničku, která se bude zpívat (obrázky písniček jsou suchým zipem nalepeny na fólii). Aby to bylo spravedlivé, má děti vybrat Dominika. Učitelka obchází s Dominikou kruh a nenápadně ukazuje fenč, u kterého dítěte se má zastavit, u kterého dítěte se zastaví, může vybrat písničku. I ty děti, které doteď měly problém vydržet sedět (oba hoši s downovým syndromem a František), sedí ukázněně a napjatě sledují, koho Dominika vybere.

Následuje klidová chvíle, kdy čte učitelka dětem pohádky. Nejprve sedí všechny děti kolem učitelky na svých podložkách, když si k paní Broučkové přičichne Dominika, seskupí se všechny děti až na Edu kolem feny, některé mají položené hlavy na jejích zádech, jiné leží jen vedle a pozorují ji, jiné si ji hladí. Všechny děti jsou v klidu.

Následuje svačina, která probíhá jako kdekoli jinde. Sedím mezi Davidem a Dominikou, která leží na svém místě. David párkrát kousne do chleba, pak kus ulomí a otočí se směrem k Dominice, když mě uvidí, začne se usmívat, natahuje ruku s chlebem směrem k Dominice, ale neodvážívá se jej hodit, takhle se to párkrát opakuje. Když už David sní dost jídla, odnáší talířek se zbytkem. František si náhle uvědomil, že je Dominika ve třídě a ptá se: „Dominika tu opravdu je?“

Po svačině následuje klidová chvíle, děti sedí na podložce a učitelka jim čte. Eda využil nestřeženou chvíli a poštlápal vedle sedící Alenku, která se rozplakala, učitelky tedy přesadí Edu vedle mě. Mezitím se zvedne František a se slovy: „Ty blbečku!“ dává Františkovy rány přes zadek. Učitelky vše uklidní a pokračuje se ve čtení. Během čtení mi Eda říká: „Já Tě kousnu!“ Když učitelky vše uklidní a pokračuje se ve čtení, říká stále velmi tichým hlasem, že mě stejně kousne. Poté se mě snaží vytlačit z mého místa, když jej odsunu, pozná, že mám zřejmě větší sílu a říká mi, ať jdu pryč, na to mu řeknu, že poslouchat bude on mě a jestli chce, ať si sedne vedle on. Eda si na chvíli odsedne a pak si mi sedne na klín, kde už vydrží v klidu až do konce čtení, které trvalo asi deset minut. Následuje hra Zlatá brána, učitelky nejprve předvedou, pak zavolají Dominiku, Alenka jí připne vodítko, dvě učitelky dělají „bránu“, všechny děti se drží Dominicina vodítka po celé jeho délce a ukázněně spolupracují, Dominika je provede bránou. Takto se několikrát zopakuje, pak děti chodí bez Dominiky. Následuje hra s barevnými míčky. Učitelka rozhází po třídě plastové míčky čtyř barev, Dominika jeden z nich vybere, jakou barvu Dominika vybrala, tu děti sbírají do košíku, a to až do sesbírání všech míčků. V průběhu hry se František bouchl do hlavy o klavír, je vidět, že jej to bolí, ale nepláče, lehne si na zem, zmítá se ze strany na stranu a křičí: „To nebolí, to nebolí, ten klavír je špatnej, musíme ho uříznout, ten klavír musíme uříznout!“ Jedna z učitelek jej jde utěšit, za chvíli se František opět zapojuje do hry. Pracují všechny děti až na Čendu, který je neustředěný a běhá po místnosti.

Po hře s míčcem jdou děti na procházku. Učitelkám se osvědčilo, že se většina dětí drží na procházce Dominicina vodítka. Spolu za ruku jít většinou nechtějí, pouštějí se a odbíhají pryč. Až na Čendu a Barcu, kteří jdou za ruku s učitelkami, se vodítka drží všichni, děti jsou vcelku spořádaně. Během procházky dochází ke konfliktu, jelikož František nechce být až na konci vodítka, chce Dominiku vést - být co nejbliž u krku. Paní Broučková však chlapce uklidní a ujistí,

že na zpáteční cestě se poradí dětí vymění. Opravdu se během procházky nestává, kromě Františkova problému, že by se děti pouštěly Dominičina vodítka, pocit odpovědnosti jim to zřejmě nedovoluje.

6.4 Canisterapie v Mateřské škole Duha

Mateřská škola Duha je škola pro děti se speciálními potřebami, ve třídě lístečků jsou děti s logopedickými vadami (mutismus, dyslále, dysfázie), autismem, mentální retardací, ale i děti bez handicapu. Canisterapie zde byla nabídnuta jako zájmová placená aktivita (cena jedné lekce činí 400 Kč). Mezi rodiči byl o tuto aktivitu velký zájem. Canisterapii zde provádí již zmíněná paní Drvotová, tentokrát s fenou Beebou, rovněž švýcarským bílým ovčákem. Canisterapie se odehrává v prostorách tělocvičny, kam děti chodí po malých skupinkách. Ačkoli má paní Drvotová dostatek vlastních pomůcek, má zde na výběr ze široké škály dalšího náčiní. Canisterapie byla volena jako další doplňková aktivita pro děti se speciálními potřebami a také jako vzdělávací aktivita – v rámci vztahu dítěte ke psu a tím i zvířatům obecně.

6.4.1 Pozorování canisterapeutické lekce ve třídě III

První skupinu tvoří čtyři chlapci a jedna dívka, všechny děti jsou ve věku zhruba pěti let. Po příchodu do třídy se až na dívku chovají poměrně radostně, dva z nich až rozdováděně, sami jdou k Beebě a honí ji. Dívka si sedá na lavičku a pozoruje. Canisterapeutka žádá o asistentku, kterou dostává. Canisterapeutka zklidňuje fenu a vyzývá všechny děti, aby se s ní šly přivítat, hladí si ji všichni až na dívku (dětský autismus), která sedí asi půl metru od psa a pozoruje. Jeden z chlapců bere dívce ruku a vede ji při hlazení feny, dívka si to nechá chvíli líbit, pak si odejde sednout na lavičku. Canisterapeutka klade dětem v průběhu hlazení Beeby otázky, jak se fena jmenuje, jak se k ní mají správně chovat, jaké má části těla. Poté dostanou děti za úkol hodit feně míč, vyslat ji pro něj, vzít si jej a odměnit ji piškotem. Všechny chlapce to baví, dívka má odpor k oslintanému míči, proto ji canisterapeutka dává čistý míč, dívka hodí dvakrát s dopomocí asistentky, míč si nevezme, piškot hodí na zem sedá si na lavičku. Při další aktivitě sedí Beeba mezi dvěma kůžkami, úkolem dítěte je trefit se do branky tak, aby Beeba nechytila míč. Chlapce tato aktivita baví, vypadá to, že ji berou jako způsob měření sil s Beebou. Dívka se odmítá zúčastnit, není tedy nucena. Následuje hledání dětí Beebou. Jedno dítě má vždy za úkol připnout Beebě vodítko (což dělá některým dětem potíže – nejde jim to), oslovit jí a dát jí povel: „Beebo, pojd!“ Poté odchází společně za dveře, mezitím se jedno z dětí ze skupiny schová v tělocvičně. Úkolem dítěte za dveřmi je poznat po příchodu, kdo ze spolužáků chybí a dát Beebě povel: „Beebo, hledej!“ Canisterapeutka

feně napovídá ukazováním, když fena dítě najde, dá jí její dočasný psův odměnu, žádné z dětí nedalo Beebě piškot z ruky, ačkoli byly pobízeny, vždy jej hodily raději na zem. Tato aktivita je mezi dětmi velmi oblíbená! Pouze dívka odmítá být psův, hledat se však nechá. Nakonec se všichni s Beebou rozloučí s Beebou i canisterapeutkou a odchází. Ačkoli se skupina z počátku jevila být poněkud neukázněná, v okamžiku, kdy měly za úkol jednotlivé děti dávat příkazy Beebě, či dokonce být jejími psůvody, došlo k celkovému zklidnění skupiny.

Další skupinu tvoří tři chlapci a dvě dívky. Skupina se jeví o poznání ukázněněji, v předešlé dělali největší rozruch dva chlapci. Děti jsou staré přibližně pět let, jen jedné z dívek jsou teprve tři roky (dcera asistentky pedagoga). Nejprve se všichni s Beebou přivítají hlazením, děti se k feně chovají něžně. Starší z dívek se ptá, zda feně nevadí, že jí hladí studenými rukama, canisterapeutka ji ubezpečuje, že nikoli. Poté přinese krabici s dřevěnými písmeny, děti mají postupně Beebu vysílat ke krabici pro písmena a určovat, které písmeno přinesla. Děti, které nejsou právě na radě, vykřikují (hele, jak jde, jak vrtí ocasem, co to nese...), ale pozorují a pomáhají určovat písmena. Při další aktivitě sedí všechny děti v kruhu a posílají si míč, fena se jim jej snaží chytit. Pětiletá dívka odmítá sahat na oslintaný míč, chce se však účastnit, takže sedí v kruhu a vše komentuje. Ostatním oslintaný míč nevadí. Na vyžádání dětí zařadí canisterapeutka hru na schovávanou, která děti viditelně velmi baví. Celá skupina se projevuje velmi radostně. Na závěr se děti s Beebou rozloučí a odchází.

Poslední skupinu tvoří tři chlapci ve věku přibližně od tří a půl do čtyř a půl let, s touto skupinou zde jsou kromě asistentky dvě učitelky, což se jeví jako nezbytné. Jeden z chlapců se hned po příchodu do místnosti vrhá k žebřinám a leze na ně (Adam - 4 roky a tři měsíce), další chlapec chlapec přichází s pláčem, kontakt s fenou mu však nevadí (Ben - 4 roky a pět měsíců), poslední z chlapců přichází dobře naladěný, na fenou se směje, kontakt s ní mu nevadí (Cyril - 3 roky a osm měsíců). Cyril běhá po třídě, poté sám hladí Beebu, ostatní chlapci si ji nevěšují. Nejprve mají chlapci házet feně míč, Ben zcela odmítá a pouze pozoruje, Adam leží pod žebřinami na matraci, zprvu odmítá, po několika pokusech s asistentkou hází dvakrát míč feně sám, piškot dává asistentka ze své ruky, chlapec má při tom vedle sebe. Jediný Cyril hází feně míč sám, tváří se radostně, pouze při dávání odměny je nejistý a raději ji hodí na zem. Následuje aktivita, při které má postupně každý z chlapců před sebou čtyři různě barevné misky, mají dát piškot do misky příslušné barvy a podat Beebě, která leží opodál a čeká na výzvu. Ben se nechce účastnit vůbec, Adam splní pokyn čtyřikrát, pak odmítá a otáčí se směrem ke zdi, Cyril pracuje nejlépe, správně a s radostí, kontakt s Beebou mu činí viditelnou radost. Přibližně po osmi minutách přestávají Adam s Benem pracovat, pohybují se po místnosti a na fenou téměř nereagují. Cyrila však práce stále baví, může tedy Beebě

házet míč. Ve chvíli, kdy canisterapeutka vyzývá Adama a Bena, aby také házeli míč, Cyril objeví krabici s dalšími míči a začne je rozhazovat po misinosti. Na příkaz učitelky Cyril míče uklidí a je spokojený, že může pokračovat v házení míče feně. Jediný Cyril se s fenou rozloučí pohlazení, ostatní dva chlapci jsou odvedeny do třídy učitelkami.

Pro každou skupinu je vyhrazen čas dvaceti minut, což je hlídáno nařizovaným budíkem.

6.5 Vyhodnocení dotazníků pro rodiče

Rodičům dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována jsem prostřednictvím učitelk mateřských škol rozdala dotazníky, které měly za cíl zjistit, jaký názor mají rodiče na využití canisterapie ve třídě jejich dítěte a zda si myslí, že se díky canisterapii změnil vztah jejich dítěte k mateřské škole. Vyhodnocování jsem prováděla ze čtrnácti vyplněných dotazníků.

Otázky byly následující:

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým? (Ano Ne, Proč?)
2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?
3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příhody s canisterapeutickým psem?
 - a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her
 - b) ano, těší se na práci se psem
 - c) ano, vyslovuje obavy s canisterapeutického psa
 - d) ne, nic jsme nezaznamenal
4. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

Vyhodnocení dotazníku:

Ad. 1

Na první otázku odpověděli všichni rodiče ano. Na otázku proč argumentovalo: 8 rodičů pozitivním vlivem působení psa na dítě, rozvojem komunikačních schopností a rozvíjením vztahu ke zvířatům, 2 rodiče uvedli dále odbourání strachu ze psů u jejich dítěte, 1 rodič uvedl, že již dříve měli s canisterapií dobré zkušenosti, dva rodiče nezdůvodnili.

Ad. 2

Na druhou otázku odpovědělo 7 rodičů, že si myslí, že má canisterapie pozitivní vliv na jejich dítě, 4 rodiče vidí přednost canisterapie v budování vztahu ke zvířatům, 1 rodič uvádí celkově kladné ovlivnění prostředí třídy canisterapií.

Ad. 3

Na třetí otázku odpověděli 4 rodiče možnosti **a**, 3 rodiče možnostmi **a** i **b**, 2 rodiče možností **a**, 2 rodiče uvedli, že jejich dítě nemluví, 1 rodič uvedl možnost **d**, ke které doplnil, že dítě sice nemluví samo od sebe, při trpělivé debatě se však rozpovídá a hodnotí kladně.

Ad. 4

Na čtvrtou otázku odpovědělo 6 rodičů, že se vztah jejich dítěte k mateřské škole nezměnil, jako důvod uvádějí především to, že jejich dítě mělo kladný vztah k MŠ ještě před započítí terapie. 5 rodičů uvedlo, že se vztah jejich dítěte k MŠ změnil díky psovi v pozitivním smyslu, těší se na něj, 3 rodiče uvedli, že to nedokáží určit, ale že má jejich dítě psa rádo a těší se na práci s ním.

Z dotazníků tedy vyplývá, že rodiče vidí v canisterapeutickém přístupu smysl, většina z nich si také uvědomuje hlavní oblasti, v nichž je canisterapie prospěšná.

6.6 Řízený rozhovor s dětmi

Řízený rozhovor jsem vedla se třemi dětmi ze třídy III z mateřské školy Duha krátce po skončení canisterapeutické lekce. Děti byly ve věku přibližně pěti let, dva chlapci měly logopedické obtíže, dívka byla bez poruch. Paní učitelka mě jim představila jako novinářku a já se jich s dřevěným mikrofonem v ruce ptala na následující otázky, které jsem pro lepší pochopení dětmi zjednodušovala přímo na místě:

1. Jaký je Tvůj vztah ke canisterapeutickému psovi? Těšíš se na něj, máš z něj obavy?
2. Co bys mi řekl/a o canisterapeutickém psovi, který chodí k vám do školy?
3. Chová se canisterapeutický pes jinak než ostatní psi, které potkáváš na ulici? Jak se chováš ke psům, které potkáváš na ulici? (Cílem otázky je zjistit, zda si děti uvědomují, že jsou mezi psy rozdíly a neztrácejí z nich potřebný respekt)

Shrnutí řízeného rozhovoru:

Ad. 1

Na otázku odpověděly všechny děti, že mají fenu rády, že se na ni těší. Vzpomněly si na hru Na schovávanou, kdy je má fena hledat, tato hra je mezi nimi velmi oblíbená.

Ad. 2

Odpovídaly děti, že je hodná, bílá, má čtyři tlapy, ocas, má obojek proto, aby mohla být připnuta na vodítko a odvedena za čvere. Dále uváděly, že je nutné se o ni starat, česat ji, krmit, venčit, házet jí míč.

Ad. 3

Děti odpověděly, že je hodná, cizí psi se nesmí krást, aby nás nekousli. Cizí psi nesmíme hladit, aby nás nekousli. Protože Beeba neštěká, je hodná. Jeden z chlapců uvedl, že ztraceného psa by nepohládl, ostatní děti doplňují, že kdyby viděly cizího psa bez pána, který by se k nim blížil, strnuly by – štronzo, a nevšímały by si jej. Dále uvádějí, že když si chtějí pohladit cizího psa, musí se nejprve zeptat jeho majitele.

Z řízeného rozhovoru s dětmi vyplývá, že děti mají ke canisterapeutickému psovi pozitivní vztah, uměrně věku a možnostem jsou schopny jej charakterizovat. I přes to, že mají canisterapeutického psa a aktivity s ním spojené ve velké oblibě, uvědomují si rozdíly mezi ním a neztrácejí respekt ze psů obecně.

6.7 Zásady práce v canisterapeutickém přístupu

Jednou z otázek kladených oběma canisterapeutkám byla otázka, zda mají nějaké zásady pro práci se psem. Obě shodně odpověděly, že za hlavní zásadu považují přítomnost osoby, která dobře zná dítě či skupinu dětí, u níž je canisterapie praktikována. Jiné zásady však neuvedly. Mým cílem je se pokusit vytvořit soubor zásad, které by měly být dodržovány při canisterapeutické práci, a to na základě rozhovoru s canisterapeutkami a pozorování. Jelikož jsem v materiálech, které jsem studovala a které jsou zde uvedeny, nenalezla žádné zásady práce v tomto přístupu, považovala jsem za možnost se pokusit o jejich sestavení.

Zásady práce v canisterapeutickém přístupu:

1. Canisterapeut pracuje pouze s vlastním psem, kterého dobře zná.
2. Při známých únavy psa je třeba canisterapeutickou lekci ukončit (nedoporučuje se přesahovat délku lekce max. 1 hodina).
3. Jeden canisterapeut pracuje vždy pouze s jedním psem.

4. Canisterapeut nikdy nenechává svého psa bez dozoru.

Zásady práce v canisterapeutickém přístupu vzhledem k dětem předškolního věku:

1. Canisterapii je vždy přítomna osoba, kterou dítě dobře zná a má k ní důvěru (příčemž počet asistujících osob závisí na typu klienta či skupiny klientů).
2. V případě skupinové práce by velikost skupiny měla umožnit každému dítěti čas a prostor pro samostatné plnění úkolů se psem.
3. Počáteční lekce by měla být věnována seznámení a získání důvěry dětí ke canisterapeutickému týmu.
4. Postupujeme od méně náročných aktivit k náročnějším.
5. Nikdy dítě do práce se psem nenutíme, v případě že dítě nechce pracovat, dáme mu možnost pozorovat práci ostatních.
6. Každá činnost je jednoduše a srozumitelně vysvětlena a klidně jednotlivým dětem podle potřeby zopakována.

7. Závěr

Během pozorování dětí ve třídách speciálních mateřských škol jsem měla možnost se blíže seznámit nejen s prací canisterapeutek, reakcemi dětí ale i přístupem učitelek ze tříd, v nichž byla canisterapie aplikována. Mělo mě překvapilo, že učitelky byly canisterapeutickému přístupu nakloněny a cenily si přínosu canisterapeutické práce. Ačkoli to pro ně, především u dětí s těžšími formami postižení, znamená další práci navíc, jsou ochotné canisterapeutce vycházet vstříc. Snaží se canisterapii skloubit s rámcovými plány tříd či individuálními vzdělávacími plány jednotlivých dětí.

Vzhledem k prvnímu cíli své práce jsem zjistila, že ve vybraných třídách mateřských škol byla canisterapie volena jako relaxační aktivita. Slouží však také jako prostředek seznamování dětí se zásadami správného chování ke zvířatům a přeneseně k okolí dětí obecně. Jak vyplynulo z rozhovoru, jsou učitelky s prací canisterapeutek spokojené, canisterapie si cení především jako doplňkové aktivity, která přirozeným způsobem rozvíjí osobnost dětí. Rodiče si pak canisterapie cenili především z důvodu pozitivního vlivu na jejich dítě, které si utváří prostřednictvím canisterapeutického psa vztah ke zvířatům.

Vzhledem k druhému cíli jsem zjistila, že především u hyperaktivních dětí došlo v přítomnosti psa k jejich viditelnému zklidnění. Ze psa měly sice respekt nikoli však strach.

Nejvíce značící to pak bylo u individuálních úkolů, děti pracovaly viditelně soustředěněji. Lze tedy mluvit o tom, že canisterapie pomáhá tlumit projevy hyperaktivity. U mladších či stydlivějších dětí pak pes působí jako prostředník mezi nimi a okolím.

Ielikož projevy dětí s autistickým spektrem poruch jsou poněkud odlišné od projevů jiných dětí, pomohl mi v posuzování jejich vztahu ke canisterapeutickému psovi a přínosu canisterapie jako takové především záznamový sešit učitelek a rozhovor s učitelkami. Z obou zmíněných zdrojů i z mého pozorování, mohu soudit, že pro autistické děti má canisterapeutický přístup hodnotu především v získávání sebedůvěry a jako další možnost v rozvoji komunikačních schopností.

Při rozhovoru s dětmi jsem si ověřila, že děti poměrně přesně vnímají rozdíl mezi známým canisterapeutickým psem a neznámými psy a vědí, jak se mají chovat v případě setkání s neznámým psem. Učitelky i canisterapeutky jsou si vědomy, že by mohlo dojít k nevhodnému přenosu, a proto je součástí canisterapie i osvěta dětí zaměřená na odpovídající chování k neznámým zvířatům.

K třetímu cíli mohu uvést, že v případě rezidentní formy ve třídě II je na canisterapeutickém přístupu postaven celý třídní vzdělávací program, který příkládám v příloze č. 1. Ve třídě II je canisterapie součástí individuálních vzdělávacích programů. Ve třídě III je pak canisterapie nabízena jako zájmová aktivita bez nějakého imoušního vztahu ke vzdělávacímu programu třídy.

Obě canisterapeutky mají odborné pedagogické vzdělání, které je zajisté pro jejich práci přínosem. Učitelkami i rodiči jsou pak vnímány pozitivně.

K naplnění čtvrtého cíle mohu říci, že rozdíly v reakcích dětí na canisterapeutického psa v případě návštěvní a rezidentní formy jsem shledala především v pevnějším vztahu dětí ke psu. Berou jej jako součást třídy, mají k němu větší důvěru než v případě dětí, kde je canisterapie praktikována návštěvní formou. Při návštěvní formě bývají děti zpočátku lekce sice poněkud roz dováděnější, ale v průběhu lekce dohází rychle ke zklidnění, což je zřejmě zapříčiněno i tím, že mají z canisterapeutického psa respekt.

V případě rezidentní formy jsem mohla pozorovat pozitivní, relaxační působení psa i na personál školy. Tato forma však skutečně klade velké nároky na canisterapeutku i ostatní pedagogy především tím, že je třeba dbát na bezpečnost nejen dětí ale také psa a to po celou dobu pobytu psa ve škole, tedy celý den. Ačkoli v tomto případě bylo vše velmi hezky zvládnuto a pes zde byl opravdu přínosem, já bych tuto formu velice zvažovala a osobně bych se do ní raději nepouštěla.

Mým pátým cílem bylo pokusit se vytvořit zásady pro canisterapeutickou práci. V žádném dosažitelném zdroji jsem nenašla nějaké pevně stanovené zásady, proto jsem se pokusila je vytvořit

sama. Doporučuji tedy několik zásad pro práci canisterapeuta jak v obecné podobě, tak pro canisterapeutický přístup ve vztahu k předškolním dětem.

Jak již zde bylo několikrát zmíněno, nemá canisterapie v současné době žádnou zastřešující organizaci a tedy ani žádnou jednotnou supervizi. Ačkoli testování vloh psů je ve většině organizací věnován poměrně velký prostor, a tak rizika ublížení psů dětem jsou minimalizována. Školícímu procesu psů je ale věnována péče různé kvality. Hrozí tedy nebezpečí, že by se do canisterapeutické práce mohly zapojit i osoby, které nebudou mít dostatečné schopnosti a vědomosti pro kvalitní odvedení této práce. Člověk s malými nebo dokonce žádnými odbornými znalostmi z oblastí psychologie, vývojové psychologie, psychoterapie a pedagogiky, by mohl svou neuvážlivou prací především u úzkostnějších dětí napáchat víc škody než užítku. Ačkoli jsem velkým zastáncem canisterapeutického přístupu, ráda bych doporučila, aby se mateřské školy předem řádně seznámily se stanovami příslušné canisterapeutické organizace, u které je zvolený canisterapeutický tým zaevidován. Po domluvě zhlédly ukázkovou hodinu canisterapeutického týmu a teprve pak zvážily, zda je pro jejich potřeby daný canisterapeutický tým vhodný.

Pokud je canisterapeutická práce vedena řádně proškoleným člověkem, který má dostatečné odborné znalosti, ale i schopnost navázat dobrý kontakt s dětmi a jsou dodrženy zásady práce v canisterapeutickém přístupu, je také nutné, aby škola vytvořila vhodné prostředí pro tuto práci. Při splnění všech těchto požadavků má podle daného průzkumu i dle mého názoru canisterapie pozitivní vliv na rozvoj osobnosti dítěte.

Závěrem bych ráda řekla, že pro mě tato práce měla přínos především v utřídění získaných poznatků z oblasti canisterapie a v tom, že jsem měla možnost pozorovat a popsat praktické ukázky tohoto přístupu. Ve své pedagogické práci bych se canisterapeutickému přístupu chtěla věnovat i nadále, pokusila se sama se svým psem složit canisterapeutické zkoušky a zabývala se rozvojem tohoto přístupu v předškolní výchově.

III. Seznam literatury

1. ALLEN, K., E., MAROTZ, L., R.: Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do osmi let. Praha: Portál, 2002.
2. BEYER, J., GAMMELTOFT, L.: Autismus a hra. Praha: Portál, 2006.
3. DRÁŽDILOVÁ, K.: Využití canisterapie ve speciálně pedagogické péči u dětí s autistickými rysy, Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita Brno, Katedra speciální pedagogiky, 2007.
4. GALAJDOVÁ, L.: Pes lékařem lidské duše. Praha: Grada, 1999.
5. GILLBERG, Ch., PEETERS, T.: Autismus – zdravotní a výchovné aspekty. Praha: Portál, 2003.
6. JUCOVIČOVÁ, D.: Metody práce s dětmi s LMD. Praha: D+H, 2007.
7. HRDLIČKA, M., KOMÁREK, V.: Dětský autismus. Praha: Portál, 2004.
8. LANGMEIER, J., BALCAR, K., ŠPITZ, J.: Dětská psychoterapie. Praha: Portál, 2000.
9. MATĚJČEK, Z.: Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha: Portál, 1996.
10. NEKONEČNÝ, M.: Encyklopedie obecné psychologie. Praha: Akademie, 1997.
11. NERANDŽIČ, Z.: Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit. Praha: Albatros, 2006.
12. ODENDAAL, J.: Zvířata a naše mentální zdraví. Praha: Brázda, 2007.
13. STUHLÍKOVÁ, I.: Základy psychologie emocí. Praha: Portál, 2002.
14. VÁGNEROVÁ, M.: Vývojová psychologie I. Praha: Karolinum, 2005.

Internetové zdroje:

15. <http://www.canisterapie-zlin.cz/zkusebni-rad.php>
16. <http://www.canisterapie.cz/>
17. <http://www.helppes.cz/canisterapie.php>
18. <http://www.psiprozivot.cz/canisterapie.htm>
19. http://www.svopap.cz/kurz_05_cz.html

IV. Přílohy

Třídní vzdělávací program 2008/2009

1třída – SLUNÍČKA

Hrajeme si s Dominikou

Září

1. Dominika se seznamuje.....aneb
 - moji kamarádi v MŠ
 - moje značka a naše třída
2. Dominika ve školce.....aneb
 - co všechno máme ve školce
 - návštěva kamarádů v jiných třídách
3. Dominika a její hračky.....aneb
 - věci kolem nás, co máme v MŠ
 - hračky, předměty denní potřeby

Říjen

1. Dominika v ovocném sadu.....aneb
 - jablka, hrušky, švestky
 - poznávání ovoce
2. Dominika v lese.....aneb
 - změny v přírodě
 - lesní podzimní plody
3. Dominika honí draka.....aneb
 - počasí na podzim, dráčkování

Listopad

1. Dominika v listí.....aneb
 - podzim je tady, znaky podzimu
2. Dominika a kamarádi z lesa.....aneb
 - volně žijící zvířata
 - příprava na zimu
3. Dominika nemá křídla.....aneb
 - znaky ptáků, krmení

Prosinec

1. Dominika a Mikuláš.....aneb
 - Advent, čert a Mikuláš
2. Dominika se těší na stromeček.....aneb
 - Vánoce, zvyky a tradice
 - Nový rok, Tříkrálový průvod

Třídní vzdělávací program 2008/2009

1. třída - SLUNÍČKA

Hrajeme si s Dominikou

Leden

1. Dominika ve sněhu.....aneb
 - přišla zima, znaky zimy
2. Dominika sáňkuje.....aneb
 - zimní sporty a radovánky

Únor

1. Dominika stůně.....aneb
 - zdraví a nemoc, osobní hygiena
2. Kolik má Dominika nohou?.....aneb
 - poznáváme části lidského těla
3. Dominika mezi maskami.....aneb
 - masky, masopust, veselí, loučení se zimou

Březen

1. Dominika ráda poslouchá pohádky.....aneb
 - pohádkové postavy, dobro a zlo
2. Dominika roznáší poštu.....aneb
 - lidské profese a zaměstnání
3. Dominika volá sluníčko.....aneb
 - příroda se probouzí, znaky jara
4. Dominika a její kamarádi.....aneb
 - domácí zvířata a jejich mláďátka

Duben

1. Dominika harví vajíčka.....aneb
 - Velikonoce, zvyky a tradice
2. Dominika na zahradě.....aneb
 - jarní práce na zahradě, péče o zeleninu, květiny, trávu
3. Dominika maminkou.....aneb
 - domov a rodina, svátek maminek

Květen

1. Dominika vítá ptáčky.....aneb
 - návrat ptáků, stavění hnízd
2. Dominika jede autobusem.....aneb
 - dopravní prostředky, jedeme na výlet, školu v přírodě

Červen

1. Dominika má ráda děti.....aneb
 - děti z celého světa mají svátek
2. Dominika v ZOO.....aneb
 - exotická zvířata, kde žijí
3. Dominika mezi broučky.....aneb
 - louka, hmyz, luční květiny
4. Dominika se těší na prázdniny.....aneb
 - léto je tu, znaky léta, prázdniny

Příloha č. 2 – vyplněné dotazníky zjišťující názor na canisterapii rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována

[Faint, illegible text from a questionnaire, possibly including questions and handwritten responses.]

Dobrý den,
jsem studentka třetího ročníku Pedagogické fakty UK v Praze. Píši bakalářskou práci na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano

Ne

Proč? KLADNÝ VLIV NA ROZVOJ DÍTĚTE. "SOUCÁSTI ŠKOLKY"
MAŠTĚSTÍ JE "CANISTERAPEUTICKÝ TÝM"

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

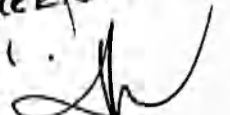
VELMI POZITIVNÍ, MARUŠKA MÁ DOMNIVU MOC RÁDA. CANISTERAPIE JE PRO DĚTKU NEPOCHYBNĚ PŘÍNOSEM, PŘESTO, ŽE DOSUD NEDOKÁŽE SDĚLIT ZAŽITKY, VŽDY SE NA SETKÁNÍ S NÍ TĚŠÍ

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příhody s canisterapeutickým psem?

- a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her
b) ano, těší se na práci se psem
c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa
d) ne, nic jsme nezaznamenali

4. Změnil se vztah vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

NEVZE POPSAT, MARUŠKA SE DO ŠKOLKY MOC TĚŠÍ A CHODÍ DO NÍ RÁDA. JEDNÍM Z DŮVODŮ JE NEPOCHYBNĚ I CANISTERAPEUTICKÝ PESÍK.

S POZDRAVEM
MARUŠKA, VAŠE VLASTNÍ
OSOBOU.

Dobrý den,
jsem studentka třetího ročníku Pedagogické fakulty UK v Praze. Píši bakalářskou práci na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano Ne

Proč? *Průběžnost jejího zlepšuje komunikační schopnosti dětí, působí dobře i na emocionální a vyrovnanou emoci a přilehlé sebevědomí*

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

Karolinka je díky jejímu sebevědomí v kontaktu se svými i lidmi, čímž se její bálá teď je hravá a jsou to její přátelé.

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příhody s canisterapeutickým psem?

- a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her
- b) ano, těší se na práci se psem
- c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa
- d) ne, nic jsme nezaznamenali

4. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

Karolinka je ve škole moc ráda, jejíh jsou napomenutá.

Dobrý den,
jsem studentka třetího ročníku Pedagogické fakty UK v Praze. Píši bakalářskou práci na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano

Ne

Proč? Byli jsme mámě rádi, protože náš syn autista má kovářata rád, pska máme i doma a vede ho to ke komunikaci a líbí se mu to.

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

Názor máme vyložené Eladny, protože hledáme jakékoliv příležitosti rozšíření jeho komunikace a tohle je rozhodně jeden z nich. a je to pro něj příjemné!

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příhody s canisterapeutickým psem?

a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her

b) ano, těší se na práci se psem

c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa

d) ne, nic jsme nezaznamenali

Předtím se mu podobná situace spajit, říká že kácel
máček a líbí se mu to.

4. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V

pozitivním či negativním smyslu?)

Vztah změnil v pozitivním, protože sám si teď chodí behat k našemu psovi a bráta mu i řekne přines apodobně, což předtím nechtěl.

Dobrý den,
jsem studentka třetího ročníku Pedagogické fakulty UK v Praze. Píši bakalářskou práci na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku., Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano

Ne

Proč?

je to nelhý přínos pro děti ať už zohrně
či jakkoliv "handicapované".

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

Positivní - velmi!

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příhody s canisterapeutickým psem?

a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her

b) ano, těší se na práci se psem

c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa

d) ne, nic jsme nezaznamenali

nemluví chtě!

4. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

určitě pozitivně!

Jiřina Hovorková

Dobrý den,
jsem studentka třetího ročníku Pedagogické fakulty UK v Praze. Piši bakalářskou práci na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasíte s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano

Ne

Proč?

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

VZTAH KE ZVÍŘĚTĚM

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příhody s canisterapeutickým psem?

a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her.

b) ano, těší se na práci se psem

c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa

d) ne, nic jsme nezaznamenali

4. Změnil se vztah vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

POZITIVNÍ VZTAH

Štěpánková

Dobrý den,
 jsem studentka třetího ročníku Pedagogické fakty UK v Praze. Píši bakalářskou práci na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano

Ne

Proč?

MYSLÍM SI, ŽE STAV MĚHO DÍTĚTE TO MUŽE JEN
 ZLEPŠIT.

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

TERAPIE OVLIVŇUJE KLADNĚ PROSTŘEDÍ
 VE TŘÍDĚ.

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příhody s canisterapeutickým psem?

a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her

b) ano, těší se na práci se psem

c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa

d) ne, nic jsme nezaznamenali

4. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

MYSLÍM SI, ŽE V POZITIVNÍM SMYSLU ANO.

Dobrý den.

Jsem studentka třetího ročníku Pedagogické fakulty UK v Praze. Piši bakalářskou práci a téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano

Ne

Proč?

VŠICHNI MÁME KAŽDÍ PSY, MÁME JE I DOMA

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

NAUČÍ SE VZTAHU KE ZVÍŘATŮM,

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příběhy s canisterapeutickým psem?

a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her

b) ano, těší se na práci se psem

c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa

d) ne, nic jsme nezaznamenali

4. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

NEZMĚNIL, CHLAPEČEK MÁ ŠKOLKU VELMI RÁD

KRIZ

Dobrý den,
jsem studentka třetího ročníku Pedagogické fakulty UK v Praze. Píši bakalářskou práci na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano

Ne

Proč? Myslíím, že to má na dítě dobrý vliv. Zřejmě lepší vztah ke vovratěm, naučí se, jak se při zacházení (neboť se jich)....

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

je to přínosné!

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příhody s canisterapeutickým psem?

a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her

b) ano, těší se na práci se psem

c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa

d) ne, nic jsme nezaznamenali

4. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

ne

Dobrý den,
jsem studentka třetího ročníku Pedagogické fakulty UK v Praze. Píši bakalářskou práci na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano

Ne

Proč?

ODBOURÁNÍ STRACHU SYNA ZE PSU

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

DĚTEM URČITĚ PROSPĚJE BLIŽŠÍ KONTAKT SE ŽIVÝMI ŽIVOTNÍMI

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příběhy s canisterapeutickým psem?

a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her

b) ano, těší se na práci se psem

c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa

d) ne, nic jsme nezaznamenali

4. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

NE

Dobrý den,
jsem studentka třetího ročníku Pedagogické fakulty UK v Praze. Píši bakalářskou práci
na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit
s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů
dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího
dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano Ne

Proč?

*Práci s canisterapii jemu máti již
díky otci plánujete*

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

rozhodnutí pozitivní

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příhody s canisterapeutickým psem?

a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her

b) ano, těší se na práci se psem

c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa

d) ne, nic jsme nezaznamenali

- syn je canista, nemám

4. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V
pozitivním či negativním smyslu?)

*vnějším k tomu si syn na canisterapii
docházel ještě před přijetím do školky,
především to vše neměl
Spíše pro něj mohlo být pozitivní, si
mě tato terapie malá a mohl s
ní pokračovat.*

Dobrý den,

Jsem studentka třetího ročníku Pedagogické fakulty UK v Praze. Píši bakalářskou práci na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano

~~Ne~~

Proč?

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

Je to rozhodně pozitivní a rozvíjející událost.

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příběhy s canisterapeutickým psem?

a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her

b) ano, těší se na práci se psem

c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa

(d) ne, nic jsme nezaznamenali (Tomášek říká "dobry" na skoto všedny zážitky ze školky)

4. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

NE

v trpělivě debatě se rozpořidal, ale sám o tom nemluví.

Dobrý den,

jsm studentka třetího ročníku Pedagogické fakty UK v Praze. Píši bakalářskou práci na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano Ne

Proč? Jely se kviatek povakujeme ka dulečty k smokq dítodu - naučit se k nim chovat, klidnější dítěte, mlha ap.

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

velmi pozitivní - děti velmi AKIVA prožití

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příhody s canisterapeutickým psem?

- a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her
- b) ano, těší se na práci se psem
- c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa
- d) ne, nic jsme nezaznamenali

4. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

ne - ale je dobrý, když je canisterapie na programu
- vložka p' užhoua' i' tad, ale pesek ko jistě zlepšuje

Dobrý den,
jsem studentka třetího ročníku Pedagogické fakulty UK v Praze. Píši bakalářskou práci na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano

Ne

Proč?

CANISTERAPIE JE VYBORNÝM OBOHACENÍM
VZDELÁVÁNÍ DĚTÍ PŘEDŠKOL. VĚKY

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

VELKÝ PŘÍRÁSK V OBLASTI EMOCÍ A VROZLOU
SMYSLU. PŮSOBÍ RELAXAČNĚ A ZLEPŠUJE
VZTAH DĚTÍ KE ZVÍŘÁTKŮM.

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příhody s canisterapeutickým psem?

a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her

b) ano, těší se na práci se psem

c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa

d) ne, nic jsme nezaznamenali

4. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

VŽDY, KDYŽ JE PEVNEJ VE MŮJĚ PŮVOMER
MÁ VEŘNOU KADOBT, TĚŠÍ SE NA PRÁCI S NÍM
A NOSÍ MU ODĚNÝ Z DOMOVA.

Dobrý den,

Jsem studentka třetího ročníku Pedagogické fakulty UK v Praze. Píši bakalářskou práci na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano

Ne

Proč? Kontakt dítěte se zvířetem má jen pozitivní přínos.

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

Děti si vytvoří vztah ke zvířeti a lépe komunikují!

3. Komentuje a vypráví Vaše dítě příhody s canisterapeutickým psem?

- a) ano, vyjadřuje radost z práce se psem, pes se stal častým námětem jeho her
 b) ano, těší se na práci se psem
 c) ano, vyslovuje obavy z canisterapeutického psa
 d) ne, nic jsme nezaznamenali

4. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

Syn je stále pozitivně naladěný, ale polovinu, že pro příští den nebude v oškolce, znamená to a dá najevo, že mu bude chybět

Dobrý den,

jsm studentka třetího ročníku Pedagogické fakty UK v Praze. Píši bakalářskou práci na téma Canisterapie a její využití v mateřské škole. Mým cílem je blíže se seznámit s touto problematikou v prostředí MŠ. Zajímají mě tedy i názory Vás, jakožto rodičů dětí, v jejichž třídě je canisterapie aplikována. Děkuji Vám za vyplnění následujícího dotazníku, Jiřina Hovorková.

1. Souhlasili jste s tím, aby do třídy Vašeho dítěte docházel canisterapeutický tým?

Ano

Ne

Proč?

Zmře neprobýlné pozitivní působení na lidskou psychiku.

2. Jaký názor máte na využití canisterapie ve třídě svého dítěte?

jsme rádi za její využití.

3. Změnil se vztah Vašeho dítěte k MŠ díky canisterapeutickému psovi? (V pozitivním či negativním smyslu?)

Vypracovaní dítěte nepoznamená, neboť syn se pohybuje mezi psíky i mimo školku, ale rozhodně se sblížit nebývá, ani se jím nezabývá.

příloha č. 3 – otázky kladené učitelkám tříd, v nichž je canisterapie aplikována

1. S jakým cílem byla canisterapie volena?

2. Jste spokojena s naplněním tohoto cíle?

Ano X Ne

Proč?

3. Je canisterapie zakombinována do dalších činností s dětmi (je například součástí nějakého projektu, pedagogického plánu)?

4. Jaké jsou reakce dětí na canisterapeutickou práci? Těší se na psa, či z něj mají obavy?

5. Přináší canisterapeutická práce nějaké problémy? Jaké?

6. Co předcházelo tomu, než byl canisterapeutický tým do třídy poprvé pozván?

7. Jaký máte názor na využití canisterapie v mateřské škole?

Příloha č. 4 – otázky kladené při řízeném rozhovoru dětem, které se účastní canisterapie

1. Jaký je Tvůj vztah ke canisterapeutickému psovi? Těšíš se na něj, máš z něj obavy?
2. Co bys mi řekl/a o canisterapeutickém psu, který dochází do Vaší třídy?
3. Chová se canisterapeutický pes jinak než ostatní psi, které potkáváš na ulici? Jaký vlastně je canisterapeutický pes?
4. Jak se chováš ke psům, které potkáš na ulici?(zjistit, zda si dítě uvědomuje, že v chování psů jsou rozdíly a zda z nich neztrácí respekt)